

ЗАТВЕРДЖЕНО:

Перший проректор

_____ О.М. Трунов
«__» _____ 20__ р.

РОБОЧА ПРОГРАМА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

з дисципліни «Організація місцевого самоврядування»

статус дисципліни _____

для спеціальності _____

АВТОР ПРОГРАМИ:

_____ доцент, к.держ.упр.

вчене звання, науковий ступінь

кафедра публічного управління та
адміністрування

назва кафедри

Тимофєєв С.П.

прізвище, ім'я, ім'я по-батькові автора

«__» _____ 2016 р.

Робоча програма «Організація місцевого самоврядування» для студентів _____
(назва навчальної дисципліни)

за напрямом підготовки _____
« ____ » _____, 2016 року- __ с.

Розробник:
кандидат наук з державного управління, доцент Тимофєєв С.П.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри публічного управління та адміністрування _____

Протокол від « ____ » _____ 2016 року № ____

Завідувач кафедри _____ (О.Н. Євтушенко)
(підпис) прізвище та ініціали

« ____ » _____ 2016 року

Схвалено методичною комісією вищого навчального закладу за напрямом підготовки (спеціальністю) _____
(шифр, назва)

Протокол від « ____ » _____ 2016 року № ____

« ____ » _____ 2016 року Голова _____ (В.М.Ємельянов)
(підпис) (прізвище та ініціали)

© _____, 20__ рік
© _____, 20__ рік

1. КОНЦЕПЦІЯ ВИКЛАДАННЯ ДИСЦИПЛІНИ

Становлення та розвиток місцевого самоврядування в Україні потребує вирішення широкого кола питань, пов'язаних з будівництвом демократичної держави з ринковою економікою, розвинутою системою соціальних стандартів і гарантій для кожного її громадянина незалежно від місця проживання.

Важлива роль у демократичній державі належить місцевому самоврядуванню – головному елементу саморегуляції та самоуправління громадян. Міське самоврядування сприяє усуненню певної відчуженості населення від влади, є одним з механізмів, здатним підвищити ефективність управління на всіх рівнях.

Впровадження основ місцевого самоврядування потребує подальшого правового регулювання діяльності міських і сільських територіальних громад, їх рад, виконавчих комітетів, а також інформаційного забезпечення розвитку місцевого самоврядування.

«Організація місцевого самоврядування» – одна з дисциплін, що створює основну базу знань, необхідну для ефективної підготовки бакалаврів за спеціальністю «Менеджмент».

Підготовка фахівців у сфері державного управління та місцевого самоврядування має на меті дати студентам теоретичні знання та виробити в них практичні навички опрацьовувати й обґрунтовувати конкретні пропозиції, які стосуються актуальних проблем теорії та практики місцевого самоврядування, організації роботи органів місцевого самоврядування.

Метою навчальної дисципліни «Організація місцевого самоврядування» є формування у слухачів сучасних теоретичних і практичних знань, умінь і навичок щодо специфіки інституту місцевого самоврядування в контексті фундаментальних засад демократичного врядування.

Основні завдання курсу:

- набуття слухачами вмінь і знань щодо концептуальних засад розвитку місцевого самоврядування в Україні і світі;
- теоретичних та правових засад розвитку сучасної системи місцевого самоврядування в Україні;
- щодо конституційно-правових засад місцевого самоврядування в Україні;
- формування вмінь та навичок практичного використання законодавчих актів, форм та методів місцевого самоврядування для аналізу та вирішення місцевих та регіональних проблем;
- щодо специфіки вітчизняного місцевого самоврядування;
- ознайомлення слухачів з перспективами розвитку законодавства, що регулює здійснення місцевого самоврядування в Україні в контексті фундаментальних засад демократичного врядування;
- особливостей децентралізації в Україні і світі;
- статусу територіальних громад, основних громадоутворюючих факторів;
- основних засад організації діяльності посадових і виборних осіб та органів місцевого самоврядування, їх повноваження та завдання з надання послуг населенню.

У результаті вивчення навчальної дисципліни студент повинен:

знати: теоретико-методологічні основи здійснення місцевого самоврядування; об'єктивні передумови виникнення місцевого самоврядування як форми народовладдя; концепції місцевого самоврядування; поняття та суть місцевого самоврядування; основні ознаки та принципи місцевого самоврядування; специфіку

відображення теоретичних засад місцевого самоврядування у чинному законодавстві України; конституційні основи місцевого самоврядування; положення Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»; положення Європейської хартії місцевого самоврядування. Основними організаційними формами вивчення дисципліни.

уміти: проводити аналіз сучасних законопроектів у сфері місцевого самоврядування на основі концепцій місцевого самоврядування; аналізувати основні принципи місцевого самоврядування; проводити аналіз «сильних» і «слабких» сторін принципів автономії місцевого самоврядування; аналізувати відображення принципів автономії місцевого самоврядування у загальнодержавному правовому полі; проводити аналіз відображення принципів автономії місцевого самоврядування в локальних нормативних актах; розробляти пропозиції щодо узгодження норм Конституції, Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні», Європейської хартії місцевого самоврядування; визначати основні тенденції розвитку вітчизняного законодавства у сфері місцевого самоврядування; визначати основні вектори імплементації Європейської хартії місцевого самоврядування (ЄХМС) до українського законодавства.

володіти: методами аналізу економічного стану соціальної інфраструктури регіону прийняття відповідних управлінських рішень; навичками планування, організації та контролю виконання завдань державних, регіональних, галузевих (міжгалузевих) програм і проектів соціального розвитку відповідної території чи сфери економічної діяльності; механізмом визначення ефективності діючих форм і методів управління соціальною інфраструктурою за результатами аналізу соціально-економічного розвитку територій, окремих сфер діяльності, вивчення кращих вітчизняних практик і зарубіжного досвіду.

Опис навчальної дисципліни

Найменування показників	Галузь знань, напрям підготовки, освітньо-кваліфікаційний рівень	Характеристика навчальної дисципліни	
		<i>денна форма навчання</i>	<i>заочна форма навчання</i>
Кількість кредитів – 3 ECTS	Галузь знань	ДФН	
	Напрямок підготовки		
Модулів – 2	Спеціальність (професійне спрямування):	<i>Рік підготовки:</i>	
Змістових модулів – 2		2-й	-
Індивідуальне науково-дослідне завдання		<i>Триместр</i>	
Загальна кількість годин – 90 год.		IV	-
		<i>Лекції</i>	
Тижневих годин для денної форми навчання: аудиторних – 2 самостійної роботи студента – 4	Освітньо-кваліфікаційний рівень: бакалавр	22 год.	-
		<i>Практичні, семінарські</i>	
		20 год.	-
		<i>Лабораторні</i>	
		-	-
		<i>Самостійна робота</i>	
		48 год.	-
Індивідуальні завдання			
Вид контролю: іспит			

Примітка.

Співвідношення кількості годин аудиторних занять до самостійної і індивідуальної роботи становить: для денної форми навчання – 1:2

2. ЗМІСТ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ – ТЕМАТИЧНІ ПЛАНИ ДИСЦИПЛІНИ

Модуль I. Теоретичне забезпечення місцевого самоврядування в Україні

Тема 1. Теоретичні засади місцевого самоврядування

Зміст теорії місцевого самоврядування. Методи місцевого самоврядування. Джерела права місцевого самоврядування. Структура права місцевого самоврядування. Норми та інститути місцевого самоврядування в Україні. Місце місцевого самоврядування в правовій системі держави. Поняття місцевого самоврядування. Державна політика у сфері місцевого самоврядування. Поняття, ознаки та основи місцевого самоврядування в Україні. Територіальна громада – первинний суб'єкт місцевого самоврядування. Демографічна та територіальна основи місцевого самоврядування. Соціальні основи місцевого самоврядування. Функції й повноваження місцевого самоврядування. Принципи та компетенція місцевого самоврядування в Україні. Форми та методи діяльності органів місцевого самоврядування. Гарантії діяльності органів місцевого самоврядування в Україні.

Тема 2. Історія місцевого самоврядування в Україні

Зародження та становлення вітчизняних форм місцевого самоврядування. Поєднання місцевих форм самоврядування з елементами західноєвропейської організації самоврядування. Становленням в Україні загальноімперських форм місцевого самоврядування. Стан місцевого самоврядування за часів Радянського Союзу. Формування засад місцевого самоврядування за часів набуття незалежності України. Характеристика періодів розвитку та стану автономії місцевого самоврядування. Основні нормативно-правові акти, що регламентували місцеве самоврядування.

Тема 3. Світові моделі та наукові теорії розвитку місцевого самоврядування

Сучасні моделі місцевого самоврядування. Англосаксонська модель місцевого самоврядування. Континентальна або романо-германська модель. Іберійська модель. Радянська модель. Змішані та традиційні моделі місцевого самоврядування. Характеристика моделей, роль та місце місцевого самоврядування в державі. Позитивні та негативні сторони моделей місцевого самоврядування.

Теорії місцевого самоврядування. Громадівська теорія або теорія природних прав громади. Державницька теорія місцевого самоврядування. Громадівсько-державницька теорія або теорія муніципального дуалізму. Еволюція теорій місцевого самоврядування. Характеристика теорій, сильні та слабкі сторони існування місцевого самоврядування за теоріями. Співвідношення місцевого самоврядування з органами державного управління.

Тема 4. Світовий досвід організації місцевого самоврядування та перспективи його впровадження в Україні

Міжнародні документи про місцеве самоврядування. Всесвітня декларація місцевого самоврядування. Європейська хартія місцевого самоврядування. Організація місцевого самоврядування в розвинених країнах Європи та Америки. Позитивний досвід, що можна використати для України. Сутність здійснення

муніципальних реформ у зарубіжних країнах. Мета та завдання проведення муніципальних реформ у зарубіжних країнах. Структурні реформи. Функціональні реформи. Недоліки в проведенні муніципальних реформ у зарубіжних країнах. Муніципальні реформи в країнах Європи.

Тема 5. Загальні принципи належного врядування

Чесне проведення виборів, представництво та участь, щоб забезпечити реальні можливості для всіх громадян мати свій голос у місцевих суспільних справах; Чутливість, щоб забезпечити, аби місцева влада чутливо реагувала на законні очікування та потреби громадян; Ефективність і результативність, щоб забезпечити досягнення цілей і водночас найраціональнішого використання ресурсів; Відкритість та прозорість, щоб забезпечити публічний доступ до інформації та полегшити розуміння, як ведуться суспільні справи; Верховенство права, щоб забезпечити справедливість, безсторонність і передбачуваність; Етична поведінка, щоб забезпечити перевагу суспільних інтересів над приватними; Компетенції та спроможність, щоб забезпечити здатність представників та посадових осіб місцевої влади виконувати свої обов'язки; Інновації та відкритість до змін, щоб забезпечити здобуття користі від нових рішень та кращих практик; Сталий розвиток та орієнтація на довгострокові результати, щоб враховувати інтереси майбутніх поколінь; Надійний фінансовий менеджмент, щоб забезпечити ощадливе та продуктивне використання суспільних коштів; Права людини, культурне різноманіття та соціальне згуртування, щоб забезпечити захищеність і повагу до всіх громадян, коли жоден не дискримінується і не виключається; Підзвітність, щоб забезпечити, аби представники та посадові особи місцевої влади брали відповідальність і притягувалися до відповідальності за свої дії.

Модуль II. Сучасний стан місцевого самоврядування в Україні

Тема 1. Нормативно-правове забезпечення місцевого самоврядування в Україні

Сутність нормативно-правового забезпечення місцевого самоврядування. Види нормативно-правового забезпечення місцевого самоврядування. Об'єктивні передумови нормативно-правового розвитку місцевого самоврядування в Україні. Основні конституційно-правові теорії місцевого самоврядування. Інститут місцевого самоврядування в Україні та джерела його нормативно-правового забезпечення. Підзаконне регулювання місцевого самоврядування. Конституційні основи місцевого самоврядування в Україні. Законодавчі основи місцевого самоврядування в Україні. Підзаконні нормативно-правові акти в галузі місцевого самоврядування. Конституційна структура органів місцевого самоврядування. Правовий статус органів місцевого самоврядування в системі державного управління. Проблеми нормативного визначення діяльності місцевого самоврядування.

Тема 2. Організація роботи представницьких органів місцевого самоврядування

Вибори до представницьких органів місцевого самоврядування. Особливості роботи депутатів місцевих рад. Участь політичних партій у місцевому самоврядуванні. Система і будова місцевих рад. Функції та компетенція місцевих рад. Форми та методи діяльності місцевих рад. Організація роботи постійних і тимчасових

комісії місцевих рад. Апарат місцевої ради і організація його роботи. Служба в органах місцевого самоврядування. Організація роботи сільського, селищного, міського голови, секретаря ради, голови обласної, районної ради та його заступників. Організація роботи органів самоорганізації населення. Організація підготовки і проведення виборів депутатів місцевих рад. Організація роботи депутатів місцевих рад у радах. Організація роботи депутатів місцевих рад у виборчих округах. Депутатські запити, звернення, запитання, порядок їх внесення і розгляду. Гарантії діяльності депутатів місцевих рад.

Тема 3. Форми співпраці депутатів з громадськими організаціями та ЗМІ

Громадська організація як джерело інформації. Отримання інформації від громадських організацій. Дослідження громадської думки. Участь громадських організацій у прийомі громадян. Проведення громадських слухань. Роботи із ЗМІ. Оперативне вивчення і стратегічне узгодження територіальних міжгрупових і внутрішньогрупових потреб та інтересів; демонстрація досягнутих містом, селом успіхів; підвищення авторитету людей, які беруть активну участь у вирішенні місцевих проблем; підвищення рівня соціальної інформованості населення; сприяння освіті і розвитку неформальних об'єднань і громадських організацій; забезпечення та поглиблення «спільності переживань»; підвищення культури спілкування в спільній діяльності.

Тема 4. Організація роботи виконавчих органів місцевих рад

Місце виконавчих органів місцевих рад в системі державного управління. Служба в органах місцевого самоврядування. Взаємодія органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій. Особливості фінансування місцевого самоврядування. Порядок формування і будова виконавчих комітетів місцевих рад. Форми і методи роботи виконавчих комітетів місцевих рад. Організація роботи апарату виконавчих комітетів. Система, будова, порядок утворення та форми роботи відділів, управлінь, комісій та інших виконавчих органів рад. Функції та компетенція виконавчих органів місцевих рад. Взаємодія органів місцевого самоврядування з об'єднаннями громадян. Взаємодія органів місцевого самоврядування з трудовими колективами, підприємствами, установами, організаціями. Взаємовідносини органів місцевого самоврядування з органами Служби безпеки України. Взаємовідносини органів місцевого самоврядування із судовими органами. Взаємодія органів місцевого самоврядування з органами прокуратури.

Тема 5. Сучасні тенденції у місцевому самоврядуванні

Проблемні питання місцевого самоврядування в Україні. Оптимізація нормотворчості органів місцевого самоврядування. Інформаційне забезпечення місцевого самоврядування. Світові тенденції розвитку місцевого самоврядування. Соціальний діалог у сучасних відносинах між громадою та бізнесом. Проблеми соціального діалогу в Україні. Місце соціального партнерства у системі надання послуг громадянам. Розвиток системи соціального партнерства в Україні. Соціальний капітал як механізм забезпечення розвитку держави. Роль соціального капіталу у державному управлінні та місцевому самоврядуванні. Е-уряд: етапи створення та перспективи розвитку. Електронний документообіг-важлива складова розвитку державного управління та місцевого самоврядування. Електронна система

голосування як елемент прозорості та ефективності здійснення державно-владних повноважень на державному та регіональному рівні.

Тема 6. Формування позитивного іміджу органів місцевого самоврядування

Підходи до розуміння іміджу органів місцевого самоврядування. Імідж посадових осіб органів місцевого самоврядування. Роль ПР у функціонуванні органів місцевого самоврядування. Функції ПР у формуванні позитивного іміджу органів місцевого самоврядування. Формування муніципальної іміджевої стратегії. Діловий імідж організації – уявлення про організацію як суб'єкта ділової активності. Як складові ділового іміджу організації виступають повнота і своєчасність наданих послуг громадянину. Імідж працівників включає уявлення про стиль життя, суспільний статус і деякі особистісні (психологічні) характеристики. Внутрішній імідж організації – це уявлення співробітників про свою організацію. Основними детермінантами внутрішнього іміджу є культура організації і соціально-психологічний клімат. Імідж керівника або основних керівників організації включає уявлення про можливості, ціннісні орієнтації, психологічні характеристики і зовнішність керівників.

Мова викладання: українська.

3. ТЕМАТИЧНИЙ ПЛАН НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

з/п	Назва теми	Кількість годин			
		Усього	у тому числі		
			Лекційні заняття	Семінарські, практичні заняття	Самостійна робота студентів
	2	3	4	5	6
Модуль I. Теоретичне забезпечення місцевого самоврядування в Україні					
1.	Тема 1. Теоретичні засади місцевого самоврядування	8	2	2	4
2.	Тема 2. Історія місцевого самоврядування в Україні	8	2	2	4
3.	Тема 3. Світові моделі та наукові теорії розвитку місцевого самоврядування	8	2	2	4
4.	Тема 4. Світовий досвід організації місцевого самоврядування та перспективи його впровадження в Україні	9	2	2	5
5.	Тема 5. Загальні принципи належного врядування	9	2	2	5
Модуль II. Сучасний стан місцевого самоврядування в Україні					
6.	Тема 1. Нормативно-правове забезпечення місцевого самоврядування в Україні	8	2	2	4
7.	Тема 2. Організація роботи представницьких органів місцевого самоврядування	8	2	1	5
8.	Тема 3. Форми співпраці депутатів з громадськими організаціями та ЗМІ	8	2	1	5
9.	Тема 4. Організація роботи виконавчих органів місцевих рад	8	2	2	4
10.	Тема 5. Сучасні тенденції у місцевому самоврядуванні	8	2	2	4
11.	Тема 6. Формування позитивного іміджу органів місцевого самоврядування	8	2	2	4
Усього		90	22	20	48

4. АУДИТОРНА РОБОТА

4.1. Тематика лекцій

Модуль I. Теоретичне забезпечення місцевого самоврядування в Україні

Лекція 1. Теоретичні засади місцевого самоврядування.

1. Сутність поняття «місцеве самоврядування».
2. Функції й повноваження місцевого самоврядування в Україні.
3. Гарантії місцевого самоврядування.
4. Територіальна громада як первинний елемент місцевого самоврядування.
5. Форми безпосереднього волевиявлення територіальних громад.

Література: [1, 3, 5, 6, 13, 15, 18, 19, 21, 30, 31].

Лекція 2. Історія місцевого самоврядування в Україні

1. Зародження та становлення вітчизняних форм місцевого самоврядування.
2. Поєднання місцевих форм самоврядування з елементами західноєвропейської організації самоврядування.
3. Становленням в Україні загальноімперських форм місцевого самоврядування.
4. Стан місцевого самоврядування за часів Радянського Союзу.
5. Формування засад місцевого самоврядування за часів набуття незалежності України.
6. Характеристика періодів розвитку та стану автономії місцевого самоврядування.

Література: [1, 4, 5, 7, 10, 13, 15, 19, 21, 24].

Лекція 3. Світові моделі та наукові теорії розвитку місцевого самоврядування

1. Моделі місцевого самоврядування
  - 1.1. Англосаксонська модель
  - 1.2. Континентальна модель
  - 1.3. Іберійська модель
  - 1.4. Радянська модель
2. Теорії місцевого самоврядування
  - 2.1. Громадівська теорія
  - 2.2. Державницька теорія
  - 2.3. Теорія муніципального дуалізму
3. Основні принципи місцевого самоврядування

Література: [1, 5, 9, 10, 12, 13, 14, 19, 21, 23- 27, 29].

Лекція 4. Світовий досвід організації місцевого самоврядування та перспективи його впровадження в Україні

1. Міжнародні документи про місцеве самоврядування.
2. Всесвітня декларація місцевого самоврядування.
3. Європейська хартія місцевого самоврядування.

4. Організація місцевого самоврядування в розвинених країнах Європи та Америки.
  5. Позитивний досвід, що можна використати для України.
- Література:** [1, 5, 6, 12, 16, 18, 22, 27].

Лекція 5. Загальні принципи належного врядування

1. Принцип ефективності.
  2. Принцип професіоналізму.
  3. Принцип запобігання корупційним діям
  4. Принцип участі представників громади
  5. Принцип прозорості і відкритості
  6. Принцип підзвітності і підконтрольності
- Література:** [1, 5, 6, 9, 12, 24, 25].

Модуль II. Сучасний стан місцевого самоврядування в Україні

Лекція 1. Нормативно-правове забезпечення місцевого самоврядування в Україні

1. Формування законодавчої бази місцевого самоврядування
  2. Сучасний стан нормативно-правового забезпечення місцевого самоврядування в Україні
  3. Проблеми нормативного визначення діяльності місцевого самоврядування
- Література:** [1, 5, 12, 15, 16, 19, 27]

Лекція 2. Організація роботи представницьких органів місцевого самоврядування

1. Вибори до представницьких органів місцевого самоврядування.
  2. Особливості роботи депутатів місцевих рад.
  3. Участь політичних партій у місцевому самоврядуванні.
  4. Система і будова місцевих рад. Функції та компетенція місцевих рад.
  5. Форми та методи діяльності місцевих рад.
- Література:** [1, 5, 12, 15, 16, 19, 27]

Лекція 3. Організація роботи виконавчих органів місцевих рад

1. Місце виконавчих органів місцевих рад в системі державного управління.
  2. Служба в органах місцевого самоврядування.
  3. Взаємодія органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій.
  4. Порядок формування і будова виконавчих комітетів місцевих рад.
  5. Форми і методи роботи виконавчих комітетів місцевих рад.
  6. Функції та компетенція виконавчих органів місцевих рад.
- Література:** [1, 2, 5, 12, 22, 28, 31]

Лекція 4. Форми співпраці депутатів з громадськими організаціями та ЗМІ

1. Громадська організація як джерело інформації.
2. Отримання інформації від громадських організацій.
3. Дослідження громадської думки.

4. Участь громадських організацій у прийомі громадян.
5. Проведення громадських слухань. Робота із ЗМІ.

Література: [1, 5, 12, 15, 16, 19, 27]

Лекція 5. Сучасні тенденції у місцевому самоврядуванні

1. Проблемні питання місцевого самоврядування в Україні
2. Оптимізація нормотворчості органів місцевого самоврядування
3. Інформаційне забезпечення місцевого самоврядування
4. Світові тенденції розвитку місцевого самоврядування

Література: [1, 5, 9, 10, 12, 13, 14, 19, 21, 23- 27, 29].

Лекція 6. Формування позитивного іміджу органів місцевого самоврядування

1. Підходи до розуміння іміджу органів місцевого самоврядування.
2. Імідж посадових осіб органів місцевого самоврядування.
3. Роль ПР у функціонуванні органів місцевого самоврядування.
4. Функції ПР у формуванні позитивного іміджу органів місцевого самоврядування.
5. Формування муніципальної іміджевої стратегії.

Література: [1, 5, 12, 15, 16, 19, 27]

4.2. Тематика групових (семінарських) завдань

Семінарське заняття – форма навчального заняття, дискусія навколо попередньо визначених тем, до яких студенти готують тези виступів. Семінарські та практичні заняття мають на меті поглиблення теоретичних знань студентів і набуття ними необхідних практичних навичок вирішення конкретних практичних ситуацій, роботи із законодавчими актами та їх застосуванням.

Підготовка до семінарських і практичних занять полягає у вивченні теоретичного матеріалу, ознайомленні з нормативними актами та спеціальною науковою літературою по темі заняття. З метою перевірки рівня засвоєння матеріалу необхідно дати відповідь на контрольні запитання і виконати практичні завдання. Важливою формою поглиблення знань є підготовка студентами творчих робіт з проблемних питань курсу та їх заслуховування й обговорення на заняттях.

Отримані студентом бали за окремі семінарські заняття враховуються в процесі накопичення підсумкових балів із даної навчальної дисципліни. Для семінарських занять також подається тема, перелік питань, що виносяться на обговорення на семінар, та перелік питань для контролю.

Модуль I. Теоретичне забезпечення місцевого самоврядування в Україні

Семінар 1. Теоретичні засади місцевого самоврядування.

1. Сутність поняття «місцеве самоврядування».
2. Функції й повноваження місцевого самоврядування в Україні.
3. Гарантії місцевого самоврядування.
4. Територіальна громада як первинний елемент місцевого самоврядування.
5. Форми безпосереднього волевиявлення територіальних громад.

Додаткове завдання міркування

На сесії обласної ради прийнято рішення про прийняття до комунальної власності області приміщення міської спорт-школи через недоцільне та неефективне його використання міською радою, виконавчий комітет якої прийняв рішення про передачу в оренду приміщення спортшколи для організації магазину спортивних товарів. Міська рада не погодилася з рішенням обласної ради і звернулася до суду з вимогою скасувати рішення обласної ради.

Чи відповідають рішення обласної ради, виконавчого комітету міської ради вимогам законодавства? Яке рішення має прийняти суд?

Література

1. Аксьонова Г. Д. Правові засади діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування щодо охорони навколишнього природного середовища в м. Києві / Г. Д. Аксьонова // *Управління сучасним містом*. – 2009. – № 1 – 12. – С. 236 – 244.

2. Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії / В. І. Борденюк. – К.: Парламент, 2007. – 572 с.

3. Вілкун Ю. Г. Конституційний процес та формування сучасної моделі місцевого самоврядування / Ю. Г. Вілкун // *Стратегічні пріоритети*. – 2008. – № 2. – С. 16 – 21.

4. Ворона П. В. Юридичне закріплення гарантій розвитку місцевого самоврядування в Конституціях України та Російської Федерації / П. В. Ворона // *Актуальні проблеми державного управління*. – 2007. – № 2. – С. 317 – 325.

5. Законодавче забезпечення самоврядування та регіональний розвиток: [про розширене засідання Консультаційної ради з питань законодавчого забезпечення місцевого самоврядування та регіонального розвитку за участю Голови Верховної ради України О. Мороза] // *Голос України*. – 2007. – 18 травня. – С. 3.

6. Кочуев В. І. Конституційно-законодавчі проблеми становлення місцевого самоврядування / В. І. Кочуев. – Донецьк: Сх. вид. дім, 2009. – 95 с.

7. Посібник з питань місцевого самоврядування депутатів місцевих рад. та сіл. голів / упоряд. В. І. Івченко та ін. – Суми: Мрія-1, 2007. – 422 с.

8. Скочко В. А. Нормативно-правові засади проектування в системі місцевого самоврядування / В. А. Скочко, С. В. Істомін // *Управління сучасним містом*. – 2009. – № 1 – 12. – С. 226 – 236.

9. Угода про співпрацю і взаємодопомогу між Всеукраїнською асоціацією місцевого самоврядування „Асоціація міст України”, Всеукраїнською асоціацією сільських та селищних рад та Українською асоціацією місцевих та регіональних влад у форматі Національного конгресу місцевого самоврядування // *Урядовий кур'єр*. – 2010. – 27 січня. – С. 6.

10. Ворона П. Особливості та механізм формування органів місцевого самоврядування Ізраїлю: досвід для України / П. Ворона // *Державне управління та місцеве самоврядування*. – 2009. – Вип. 1. – С. 288 – 295.

11. Ганущак Ю. Французька прищепа на українську дичку: про самоврядування в Україні / Ю. Ганущак // *Дзеркало тижня*. – 2007. – 8-16 березня. – С. 3.

12. Герич В. Завдання та повноваження територіальних органів місцевого самоврядування в Польщі та в Україні – порівняльна матриця / В. Герич, Б. Кавалко // *Соціально-економічні дослідження в перехідний період*. – 2007. – Вип. 4. – С. 65 – 86.

13. Діловодство в органах місцевого самоврядування: монографія / Т. В. Іванова, Л. П. Піддубна, В. В. Павлюк, А. П. Лелеченко; за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К.: НАДУ, 2009. – 162 с.

14. Державне управління та державна служба: Словник-довідник. / Уклад. Оболенський О.Ю.– К.: КНЕУ, 2005.– 480 с.

15. Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування: Монографія. / Ред. Оболенський О.Ю.– Хмельницький: Поділля, 1999.– 570 с.

16. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми: Монограф. / Ред. Князев В.М.– К.: Міленіум, 2003.– 320 с.

17. Добровольська В. Деякі питання компетенції органів місцевого самоврядування: господарсько-правовий аспект / В. Добровольська // Підприємство, господарство і право. – 2010. – № 3. – С. 11 – 15.

18. Дрешпак В. М. Практика взаємодії органів державного управління та місцевого самоврядування із засобами масової інформації: практикум / В. М. Дрешпак; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Дніпропетров. регіон. ін-т держ. упр. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2007. – 78 с.

19. Евтушенко А. Н. Государственное регулирование процесса крестьянского самоуправления в период великой реформы на Юге Украины. // Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах „Грані”, № 1(33) січень-лютий, 2004р. м. Дніпропетровськ. – С. 64-68.

20. Євтушенко О. Н. Політико-правові аспекти державного будівництва Запорізької Січі// Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ; Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, Вип. 8. 2006.- С. 157 -164.

21. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвашецька. – Т. 1. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 248 с.

22. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія. В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвашецька. – Т. 2. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 388 с.

Семінар 2. Історія місцевого самоврядування в Україні

1. Зародження та становлення вітчизняних форм місцевого самоврядування.
2. Поєднання місцевих форм самоврядування з елементами західноєвропейської організації самоврядування.
3. Становленням в Україні загальноімперських форм місцевого самоврядування.
4. Стан місцевого самоврядування за часів Радянського Союзу.
5. Формування засад місцевого самоврядування за часів набуття незалежності України.
6. Характеристика періодів розвитку та стану автономії місцевого самоврядування.

Додаткове завдання міркування

Міський прокурор звернувся з протестом на дії міського голови, який своїм розпорядженням вніс зміни до місцевого бюджету. Міський голова направив

міському прокурору пояснення щодо законності своїх дій з посиланням на регламент місцевої ради, у якому було закріплено, що зміни до міського бюджету в міжсесійний період вносяться розпорядженням міського голови з подальшим затвердженням на сесії міської ради.

Дайте юридичний аналіз ситуації та визначте шляхи її вирішення. Як здійснюється підготовка і внесення змін до місцевого бюджету?

Література

1. Аксьонова Г. Д. Правові засади діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування щодо охорони навколишнього природного середовища в м. Києві / Г. Д. Аксьонова // Управління сучасним містом. – 2009. – № 1 – 12. – С. 236 – 244.

2. Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії / В. І. Борденюк. – К.: Парламент, 2007. – 572 с.

3. Вілкун Ю. Г. Конституційний процес та формування сучасної моделі місцевого самоврядування / Ю. Г. Вілкун // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 2. – С. 16 – 21.

4. Ворона П. В. Юридичне закріплення гарантій розвитку місцевого самоврядування в Конституціях України та Російської Федерації / П. В. Ворона // Актуальні проблеми державного управління. – 2007. – № 2. – С. 317 – 325.

5. Законодавче забезпечення самоврядування та регіональний розвиток: [про розширене засідання Консультативної ради з питань законодавчого забезпечення місцевого самоврядування та регіонального розвитку за участю Голови Верховної ради України О. Мороза] // Голос України. – 2007. – 18 травня. – С. 3.

6. Кочуєв В. І. Конституційно-законодавчі проблеми становлення місцевого самоврядування / В. І. Кочуєв. – Донецьк: Сх. вид. дім, 2009. – 95 с.

7. Посібник з питань місцевого самоврядування депутатів місцевих рад та сіл. голів / упоряд. В. І. Івченко та ін. – Суми: Мрія-1, 2007. – 422 с.

8. Скочко В. А. Нормативно-правові засади проектування в системі місцевого самоврядування / В. А. Скочко, С. В. Істомін // Управління сучасним містом. – 2009. – № 1 – 12. – С. 226 – 236.

9. Угода про співпрацю і взаємодопомогу між Всеукраїнською асоціацією місцевого самоврядування „Асоціація міст України”, Всеукраїнською асоціацією сільських та селищних рад та Українською асоціацією місцевих та регіональних влад у форматі Національного конгресу місцевого самоврядування // Урядовий кур'єр. – 2010. – 27 січня. – С. 6.

10. Ворона П. Особливості та механізм формування органів місцевого самоврядування Ізраїлю: досвід для України / П. Ворона // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2009. – Вип. 1. – С. 288 – 295.

11. Ганущак Ю. Французька прищепка на українську дичку: про самоврядування в Україні / Ю. Ганущак // Дзеркало тижня. – 2007. – 8-16 березня. – С. 3.

12. Герич В. Завдання та повноваження територіальних органів місцевого самоврядування в Польщі та в Україні – порівняльна матриця / В. Герич, Б. Кавалко // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. – 2007. – Вип. 4. – С. 65 – 86.

13. Діловодство в органах місцевого самоврядування: монографія / Т. В. Іванова, Л. П. Піддубна, В. В. Павлюк, А. П. Лелеченко; за ред. В. М. Вакуленка, М.

К. Орлатого; Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України. – К.: НАДУ, 2009. – 162 с.

14. Державне управління та державна служба: Словник-довідник. / Уклад. Оболенський О.Ю.– К.: КНЕУ, 2005.– 480 с.

15. Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування: Монографія. / Ред. Оболенський О.Ю.– Хмельницький: Поділля, 1999.– 570 с.

16. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми: Монограф. / Ред. Князев В.М.– К.: Міленіум, 2003.– 320 с.

17. Добровольська В. Деякі питання компетенції органів місцевого самоврядування: господарсько-правовий аспект / В. Добровольська // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 3. – С. 11 – 15.

18. Дрешпак В. М. Практика взаємодії органів державного управління та місцевого самоврядування із засобами масової інформації: практикум / В. М. Дрешпак; Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України, Дніпропетров. регіон. ін-т держ. упр. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2007. – 78 с.

19. Євтушенко А. Н. Государственное регулирование процесса крестьянского самоуправления в период великой реформы на Юге Украины. // Научно-теоретический і громадсько-політичний альманах „Грані”, № 1(33) січень-лютий, 2004р. м. Дніпропетровськ. – С. 64-68.

20. Євтушенко О. Н. Політико-правові аспекти державного будівництва Запорізької Січі// Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ; Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, Вип. 8. 2006.- С. 157 -164.

21. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвасецька. – Т. 1. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 248 с.

22. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія. В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвасецька. – Т. 2. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 388 с.

Семінар 3. Світові моделі та наукові теорії розвитку місцевого самоврядування

1. Моделі місцевого самоврядування
  - 1.1. Англосаксонська модель
  - 1.2. Континентальна модель
  - 1.3. Іберійська модель
  - 1.4. Радянська модель
2. Теорії місцевого самоврядування
  - 2.1. Громадівська теорія
  - 2.2. Державницька теорія
  - 2.3. Теорія муніципального дуалізму
3. Основні принципи місцевого самоврядування

Додаткове завдання міркування

На сесії міської ради прийнято рішення про проведення консультативного референдуму щодо надання місту спеціального статусу – міста республіканського значення. Міський прокурор опротестував рішення ради і вимагав його скасувати. У

відповіді прокурору міський голова зазначив, що референдум буде носити консультативний характер, а тому міська рада має право приймати рішення про його проведення.

Чи відповідає рішення ради вимогам законодавства щодо проведення місцевого референдуму? Які питання можуть бути предметом місцевого референдуму?

Література

1. Аксьонова Г. Д. Правові засади діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування щодо охорони навколишнього природного середовища в м. Києві / Г. Д. Аксьонова // *Управління сучасним містом*. – 2009. – № 1 – 12. – С. 236 – 244.
2. Борденюк В. І. Місьцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії / В. І. Борденюк. – К.: Парламент, 2007. – 572 с.
3. Вілкун Ю. Г. Конституційний процес та формування сучасної моделі місцевого самоврядування / Ю. Г. Вілкун // *Стратегічні пріоритети*. – 2008. – № 2. – С. 16 – 21.
4. Ворона П. В. Юридичне закріплення гарантій розвитку місцевого самоврядування в Конституціях України та Російської Федерації / П. В. Ворона // *Актуальні проблеми державного управління*. – 2007. – № 2. – С. 317 – 325.
5. Законодавче забезпечення самоврядування та регіональний розвиток: [про розширене засідання Консультаційної ради з питань законодавчого забезпечення місцевого самоврядування та регіонального розвитку за участю Голови Верховної ради України О. Мороза] // *Голос України*. – 2007. – 18 травня. – С. 3.
6. Кочуєв В. І. Конституційно-законодавчі проблеми становлення місцевого самоврядування / В. І. Кочуєв. – Донецьк: Сх. вид. дім, 2009. – 95 с.
7. Посібник з питань місцевого самоврядування депутатів місцевих рад. та сіл. голів / упоряд. В. І. Івченко та ін. – Суми: Мрія-1, 2007. – 422 с.
8. Скочко В. А. Нормативно-правові засади проектування в системі місцевого самоврядування / В. А. Скочко, С. В. Істомін // *Управління сучасним містом*. – 2009. – № 1 – 12. – С. 226 – 236.
9. Угода про співпрацю і взаємодопомогу між Всеукраїнською асоціацією місцевого самоврядування „Асоціація міст України”, Всеукраїнською асоціацією сільських та селищних рад та Українською асоціацією місцевих та регіональних влад у форматі Національного конгресу місцевого самоврядування // *Урядовий кур'єр*. – 2010. – 27 січня. – С. 6.
10. Ворона П. Особливості та механізм формування органів місцевого самоврядування Ізраїлю: досвід для України / П. Ворона // *Державне управління та місцеве самоврядування*. – 2009. – Вип. 1. – С. 288 – 295.
11. Ганущак Ю. Французька прищепа на українську дичку: про самоврядування в Україні / Ю. Ганущак // *Дзеркало тижня*. – 2007. – 8-16 березня. – С. 3.
12. Герич В. Завдання та повноваження територіальних органів місцевого самоврядування в Польщі та в Україні – порівняльна матриця / В. Герич, Б. Кавалко // *Соціально-економічні дослідження в перехідний період*. – 2007. – Вип. 4. – С. 65 – 86.
13. Діловодство в органах місцевого самоврядування: монографія / Т. В. Іванова, Л. П. Піддубна, В. В. Павлюк, А. П. Лелеченко; за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К.: НАДУ, 2009. – 162 с.

14. Державне управління та державна служба: Словник-довідник. / Уклад. Оболенський О.Ю.– К.: КНЕУ, 2005.– 480 с.
15. Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування: Монографія. / Ред. Оболенський О.Ю.– Хмельницький: Поділля, 1999.– 570 с.
16. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми: Монограф. / Ред. Князев В.М.– К.: Міленіум, 2003.– 320 с.
17. Добровольська В. Деякі питання компетенції органів місцевого самоврядування: господарсько-правовий аспект / В. Добровольська // Підприємство, господарство і право. – 2010. – № 3. – С. 11 – 15.
18. Дрешпак В. М. Практика взаємодії органів державного управління та місцевого самоврядування із засобами масової інформації: практикум / В. М. Дрешпак; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Дніпропетров. регіон. ін-т держ. упр. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2007. – 78 с.
19. Евтушенко А. Н. Государственное регулирование процесса крестьянского самоуправления в период великой реформы на Юге Украины. // Научно-теоретический і громадсько-політичний альманах „Грані”, № 1(33) січень-лютий, 2004р. м. Дніпропетровськ. – С. 64-68.
20. Євтушенко О. Н. Політико-правові аспекти державного будівництва Запорізької Січі// Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ; Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, Вип. 8. 2006.- С. 157 -164.
21. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвасецька. – Т. 1. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 248 с.
22. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія. В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвасецька. – Т. 2. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 388 с.

Семінар 4. Світовий досвід організації місцевого самоврядування та перспективи його впровадження в Україні

1. Міжнародні документи про місцеве самоврядування.
2. Всесвітня декларація місцевого самоврядування.
3. Європейська хартія місцевого самоврядування.
4. Організація місцевого самоврядування в розвинених країнах Європи та Америки.
5. Позитивний досвід, що можна використати для України.

Додаткове завдання міркування

Вуличний комітет звернувся до секретаря міської ради з вимогою провести слухання з питань екологічних проблем міста. Секретар міської ради відмовив вуличному комітету, пояснивши, що слухання проводяться за вимогою не менш як 300 членів територіальної громади і пропозицію про проведення слухання слід попередньо узгодити з виконавчим комітетом міської ради.

Прокоментуйте дії вуличного комітету і секретаря міської ради. Як відбувається організація слухань у місцевій раді?

Література

1. Аксьонова Г. Д. Правові засади діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування щодо охорони навколишнього природного середовища в м. Києві / Г. Д. Аксьонова // *Управління сучасним містом*. – 2009. – № 1 – 12. – С. 236 – 244.
2. Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії / В. І. Борденюк. – К.: Парламент, 2007. – 572 с.
3. Вілкун Ю. Г. Конституційний процес та формування сучасної моделі місцевого самоврядування / Ю. Г. Вілкун // *Стратегічні пріоритети*. – 2008. – № 2. – С. 16 – 21.
4. Ворона П. В. Юридичне закріплення гарантій розвитку місцевого самоврядування в Конституціях України та Російської Федерації / П. В. Ворона // *Актуальні проблеми державного управління*. – 2007. – № 2. – С. 317 – 325.
5. Законодавче забезпечення самоврядування та регіональний розвиток: [про розширене засідання Консультативної ради з питань законодавчого забезпечення місцевого самоврядування та регіонального розвитку за участю Голови Верховної ради України О. Мороза] // *Голос України*. – 2007. – 18 травня. – С. 3.
6. Кочуєв В. І. Конституційно-законодавчі проблеми становлення місцевого самоврядування / В. І. Кочуєв. – Донецьк: Сх. вид. дім, 2009. – 95 с.
7. Посібник з питань місцевого самоврядування депутатів місцевих рад та сіл. голів / упоряд. В. І. Івченко та ін. – Суми: Мрія-1, 2007. – 422 с.
8. Скочко В. А. Нормативно-правові засади проектування в системі місцевого самоврядування / В. А. Скочко, С. В. Істомін // *Управління сучасним містом*. – 2009. – № 1 – 12. – С. 226 – 236.
9. Угода про співпрацю і взаємодопомогу між Всеукраїнською асоціацією місцевого самоврядування „Асоціація міст України”, Всеукраїнською асоціацією сільських та селищних рад та Українською асоціацією місцевих та регіональних влад у форматі Національного конгресу місцевого самоврядування // *Урядовий кур'єр*. – 2010. – 27 січня. – С. 6.
10. Ворона П. Особливості та механізм формування органів місцевого самоврядування Ізраїлю: досвід для України / П. Ворона // *Державне управління та місцеве самоврядування*. – 2009. – Вип. 1. – С. 288 – 295.
11. Ганущак Ю. Французька прищепка на українську дичку: про самоврядування в Україні / Ю. Ганущак // *Дзеркало тижня*. – 2007. – 8-16 березня. – С. 3.
12. Герич В. Завдання та повноваження територіальних органів місцевого самоврядування в Польщі та в Україні – порівняльна матриця / В. Герич, Б. Кавалко // *Соціально-економічні дослідження в перехідний період*. – 2007. – Вип. 4. – С. 65 – 86.
13. Діловодство в органах місцевого самоврядування: монографія / Т. В. Іванова, Л. П. Піддубна, В. В. Павлюк, А. П. Лелеченко; за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К.: НАДУ, 2009. – 162 с.
14. Державне управління та державна служба: Словник-довідник. / Уклад. Оболенський О.Ю.– К.: КНЕУ, 2005.– 480 с.
15. Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування: Монографія. / Ред. Оболенський О.Ю.– Хмельницький: Поділля, 1999.– 570 с.
16. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми: Монограф. / Ред. Князев В.М.– К.: Міленіум, 2003.– 320 с.

17. Добровольська В. Деякі питання компетенції органів місцевого самоврядування: господарсько-правовий аспект / В. Добровольська // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 3. – С. 11 – 15.

18. Дрешпак В. М. Практика взаємодії органів державного управління та місцевого самоврядування із засобами масової інформації: практикум / В. М. Дрешпак; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Дніпропетров. регіон. ін-т держ. упр. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2007. – 78 с.

19. Євтушенко А. Н. Государственное регулирование процесса крестьянского самоуправления в период великой реформы на Юге Украины. // Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах „Грані”, № 1(33) січень-лютий, 2004р. м. Дніпропетровськ. – С. 64-68.

20. Євтушенко О. Н. Політико-правові аспекти державного будівництва Запорізької Січі// Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ; Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, Вип. 8. 2006.- С. 157 -164.

21. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвасецька. – Т. 1. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 248 с.

22. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія. В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвасецька. – Т. 2. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 388 с.

Семінар 5. Загальні принципи належного врядування

1. Принцип ефективності.
2. Принцип професіоналізму.
3. Принцип запобігання корупційним діям
4. Принцип участі представників громади
5. Принцип прозорості і відкритості
6. Принцип підзвітності і підконтрольності

Додаткове завдання міркування

Київський міський голова на засіданні Кабінету Міністрів України вніс проект указу Президента України щодо передачі в комунальну власність територіальної громади м. Києва державної бібліотеки. Кабінет Міністрів України відхилив даний проект указу, зазначивши, що міський голова не має права вносити на розгляд уряду проекти актів Президента України. Після цього міський голова м. Києва направив проект даного указу до Адміністрації Президента України.

Дайте юридичний аналіз ситуації. Чи відповідають дії Київського міського голови вимогам чинного законодавства ?

Література

1. Аксьонова Г. Д. Правові засади діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування щодо охорони навколишнього природного середовища в м. Києві / Г. Д. Аксьонова // Управління сучасним містом. – 2009. – № 1 – 12. – С. 236 – 244.

2. Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії / В. І. Борденюк. – К.: Парламент, 2007. – 572 с.
3. Вілкун Ю. Г. Конституційний процес та формування сучасної моделі місцевого самоврядування / Ю. Г. Вілкун // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 2. – С. 16 – 21.
4. Ворона П. В. Юридичне закріплення гарантій розвитку місцевого самоврядування в Конституціях України та Російської Федерації / П. В. Ворона // Актуальні проблеми державного управління. – 2007. – № 2. – С. 317 – 325.
5. Законодавче забезпечення самоврядування та регіональний розвиток: [про розширене засідання Консультаційної ради з питань законодавчого забезпечення місцевого самоврядування та регіонального розвитку за участю Голови Верховної ради України О. Мороза] // Голос України. – 2007. – 18 травня. – С. 3.
6. Кочуєв В. І. Конституційно-законодавчі проблеми становлення місцевого самоврядування / В. І. Кочуєв. – Донецьк: Сх. вид. дім, 2009. – 95 с.
7. Посібник з питань місцевого самоврядування депутатів місцевих рад та сіл. голів / упоряд. В. І. Івченко та ін. – Суми: Мрія-1, 2007. – 422 с.
8. Скочко В. А. Нормативно-правові засади проектування в системі місцевого самоврядування / В. А. Скочко, С. В. Істомін // Управління сучасним містом. – 2009. – № 1 – 12. – С. 226 – 236.
9. Угода про співпрацю і взаємодопомогу між Всеукраїнською асоціацією місцевого самоврядування „Асоціація міст України”, Всеукраїнською асоціацією сільських та селищних рад та Українською асоціацією місцевих та регіональних влад у форматі Національного конгресу місцевого самоврядування // Урядовий кур'єр. – 2010. – 27 січня. – С. 6.
10. Ворона П. Особливості та механізм формування органів місцевого самоврядування Ізраїлю: досвід для України / П. Ворона // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2009. – Вип. 1. – С. 288 – 295.
11. Ганущак Ю. Французька прищепка на українську дичку: про самоврядування в Україні / Ю. Ганущак // Дзеркало тижня. – 2007. – 8-16 березня. – С. 3.
12. Герич В. Завдання та повноваження територіальних органів місцевого самоврядування в Польщі та в Україні – порівняльна матриця / В. Герич, Б. Кавалко // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. – 2007. – Вип. 4. – С. 65 – 86.
13. Діловодство в органах місцевого самоврядування: монографія / Т. В. Іванова, Л. П. Піддубна, В. В. Павлюк, А. П. Лелеченко; за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К.: НАДУ, 2009. – 162 с.
14. Державне управління та державна служба: Словник-довідник. / Уклад. Оболенський О.Ю.– К.: КНЕУ, 2005.– 480 с.
15. Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування: Монографія. / Ред. Оболенський О.Ю.– Хмельницький: Поділля, 1999.– 570 с.
16. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми: Монограф. / Ред. Князев В.М.– К.: Міленіум, 2003.– 320 с.
17. Добровольська В. Деякі питання компетенції органів місцевого самоврядування: господарсько-правовий аспект / В. Добровольська // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 3. – С. 11 – 15.
18. Дрешпак В. М. Практика взаємодії органів державного управління та місцевого самоврядування із засобами масової інформації: практикум / В. М.

Дрешпак; Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України, Дніпропетров. регіон. ін-т держ. упр. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2007. – 78 с.

19. Евтушенко А. Н. Государственное регулирования процесса крестьянского самоуправления в период великой реформы на Юге Украины. // Научно-теоретический і громадсько-політичний альманах „Грані”, № 1(33) січень-лютий, 2004р. м. Дніпропетровськ. – С. 64-68.

20. Євтушенко О. Н. Політико-правове аспекти державного будівництва Запорізької Січі// Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ; Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, Вип. 8. 2006.- С. 157 -164.

21. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвашецька. – Т. 1. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 248 с.

22. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія. В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвашецька. – Т. 2. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 388 с.

Модуль II. Сучасний стан місцевого самоврядування в Україні

Семінар 1. Нормативно-правове забезпечення місцевого самоврядування в Україні

1. Формування законодавчої бази місцевого самоврядування
2. Сучасний стан нормативно-правового забезпечення місцевого самоврядування в Україні
3. Проблеми нормативного визначення діяльності місцевого самоврядування

Додаткове завдання міркування

На сесії обласної ради прийнято рішення про утворення тимчасової контрольної комісії для здійснення контролю за виконанням обласного бюджету та вивчення питання про стан агропромислового комплексу області. До складу комісії включені заступник голови обласної ради, заступник обласного прокурора, голова постійної комісії з питань бюджету і фінансів обласної ради, фінансові експерти. Тимчасова контрольна комісія звернулася до голови обласної державної адміністрації з вимогою надати звіт про хід виконання обласного бюджету. Голова обласної державної адміністрації відмовився виконувати вимоги тимчасової контрольної комісії і звернувся до суду з вимогою скасувати рішення обласної ради.

Дайте юридичний аналіз ситуації. Чи відповідають рішення обласної ради та дії голови обласної державної адміністрації вимогам чинного законодавства? Який порядок створення тимчасових контрольних комісій місцевих рад?

Література

1. Аксьонова Г. Д. Правові засади діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування щодо охорони навколишнього природного середовища в м. Києві / Г. Д. Аксьонова // Управління сучасним містом. – 2009. – № 1 – 12. – С. 236 – 244.

2. Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії / В. І. Борденюк. – К.: Парламент, 2007. – 572 с.

3. Вілкун Ю. Г. Конституційний процес та формування сучасної моделі місцевого самоврядування / Ю. Г. Вілкун // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 2. – С. 16 – 21.

4. Ворона П. В. Юридичне закріплення гарантій розвитку місцевого самоврядування в Конституціях України та Російської Федерації / П. В. Ворона // Актуальні проблеми державного управління. – 2007. – № 2. – С. 317 – 325.

5. Законодавче забезпечення самоврядування та регіональний розвиток: [про розширене засідання Консультаційної ради з питань законодавчого забезпечення місцевого самоврядування та регіонального розвитку за участю Голови Верховної ради України О. Мороза] // Голос України. – 2007. – 18 травня. – С. 3.

6. Кочуєв В. І. Конституційно-законодавчі проблеми становлення місцевого самоврядування / В. І. Кочуєв. – Донецьк: Сх. вид. дім, 2009. – 95 с.

7. Посібник з питань місцевого самоврядування депутатів місцевих рад та сіл. голів / упоряд. В. І. Івченко та ін. – Суми: Мрія-1, 2007. – 422 с.

8. Скочко В. А. Нормативно-правові засади проектування в системі місцевого самоврядування / В. А. Скочко, С. В. Істомін // Управління сучасним містом. – 2009. – № 1 – 12. – С. 226 – 236.

9. Угода про співпрацю і взаємодопомогу між Всеукраїнською асоціацією місцевого самоврядування „Асоціація міст України”, Всеукраїнською асоціацією сільських та селищних рад та Українською асоціацією місцевих та регіональних влад у форматі Національного конгресу місцевого самоврядування // Урядовий кур'єр. – 2010. – 27 січня. – С. 6.

10. Ворона П. Особливості та механізм формування органів місцевого самоврядування Ізраїлю: досвід для України / П. Ворона // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2009. – Вип. 1. – С. 288 – 295.

11. Ганущак Ю. Французька прищепка на українську дичку: про самоврядування в Україні / Ю. Ганущак // Дзеркало тижня. – 2007. – 8-16 березня. – С. 3.

12. Герич В. Завдання та повноваження територіальних органів місцевого самоврядування в Польщі та в Україні – порівняльна матриця / В. Герич, Б. Кавалко // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. – 2007. – Вип. 4. – С. 65 – 86.

13. Діловодство в органах місцевого самоврядування: монографія / Т. В. Іванова, Л. П. Піддубна, В. В. Павлюк, А. П. Лелеченко; за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К.: НАДУ, 2009. – 162 с.

14. Державне управління та державна служба: Словник-довідник. / Уклад. Оболенський О.Ю.– К.: КНЕУ, 2005.– 480 с.

15. Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування: Монографія. / Ред. Оболенський О.Ю.– Хмельницький: Поділля, 1999.– 570 с.

16. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми: Монограф. / Ред. Князев В.М.– К.: Міленіум, 2003.– 320 с.

17. Добровольська В. Деякі питання компетенції органів місцевого самоврядування: господарсько-правовий аспект / В. Добровольська // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 3. – С. 11 – 15.

18. Дрешпак В. М. Практика взаємодії органів державного управління та місцевого самоврядування із засобами масової інформації: практикум / В. М.

Дрешпак; Нац. акад. держ. упр. при Президентіві України, Дніпропетров. регіон. ін-т держ. упр. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2007. – 78 с.

19. Евтушенко А. Н. Государственное регулирование процесса крестьянского самоуправления в период великой реформы на Юге Украины. // Научно-теоретический і громадсько-політичний альманах „Грані”, № 1(33) січень-лютий, 2004р. м. Дніпропетровськ. – С. 64-68.

20. Євтушенко О. Н. Політико-правові аспекти державного будівництва Запорізької Січі// Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ; Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, Вип. 8. 2006.- С. 157 -164.

21. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвасецька. – Т. 1. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 248 с.

22. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія. В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвасецька. – Т. 2. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 388 с.

Семінар 2. Організація роботи представницьких органів місцевого самоврядування

1. Вибори до представницьких органів місцевого самоврядування.
2. Особливості роботи депутатів місцевих рад.
3. Участь політичних партій у місцевому самоврядуванні.
4. Система і будова місцевих рад. Функції та компетенція місцевих рад.
5. Форми та методи діяльності місцевих рад.

Додаткове завдання міркування

На засіданні виконавчого комітету сільської ради прийнято рішення про саморозпуск і створення органу самоорганізації населення – сільського комітету, якому передані всі повноваження виконавчих органів сільської ради. Районний прокурор опротестував рішення виконавчого комітету сільської ради і вимагав від сільської ради негайно його скасувати. У відповіді прокурору сільський голова зазначив, що місцева рада прийняла рішення про делегування частини своїх повноважень щодо управління місцевим господарством органу самоорганізації населення – сільському комітету.

Чи відповідають дії виконавчого комітету сільської ради вимогам законодавства? Який порядок створення органів самоорганізації населення? Як має діяти в цій ситуації прокурор?

Література

1. Аксьонова Г. Д. Правові засади діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування щодо охорони навколишнього природного середовища в м. Києві / Г. Д. Аксьонова // Управління сучасним містом. – 2009. – № 1 – 12. – С. 236 – 244.

2. Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії / В. І. Борденюк. – К.: Парламент, 2007. – 572 с.

3. Вілкун Ю. Г. Конституційний процес та формування сучасної моделі місцевого самоврядування / Ю. Г. Вілкун // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 2. – С. 16 – 21.
4. Ворона П. В. Юридичне закріплення гарантій розвитку місцевого самоврядування в Конституціях України та Російської Федерації / П. В. Ворона // Актуальні проблеми державного управління. – 2007. – № 2. – С. 317 – 325.
5. Законодавче забезпечення самоврядування та регіональний розвиток: [про розширене засідання Консультаційної ради з питань законодавчого забезпечення місцевого самоврядування та регіонального розвитку за участю Голови Верховної ради України О. Мороза] // Голос України. – 2007. – 18 травня. – С. 3.
6. Кочуєв В. І. Конституційно-законодавчі проблеми становлення місцевого самоврядування / В. І. Кочуєв. – Донецьк: Сх. вид. дім, 2009. – 95 с.
7. Посібник з питань місцевого самоврядування депутатів місцевих рад. та сіл. голів / упоряд. В. І. Івченко та ін. – Суми: Мрія-1, 2007. – 422 с.
8. Скочко В. А. Нормативно-правові засади проектування в системі місцевого самоврядування / В. А. Скочко, С. В. Істомін // Управління сучасним містом. – 2009. – № 1 – 12. – С. 226 – 236.
9. Угода про співпрацю і взаємодопомогу між Всеукраїнською асоціацією місцевого самоврядування „Асоціація міст України”, Всеукраїнською асоціацією сільських та селищних рад та Українською асоціацією місцевих та регіональних влад у форматі Національного конгресу місцевого самоврядування // Урядовий кур’єр. – 2010. – 27 січня. – С. 6.
10. Ворона П. Особливості та механізм формування органів місцевого самоврядування Ізраїлю: досвід для України / П. Ворона // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2009. – Вип. 1. – С. 288 – 295.
11. Ганущак Ю. Французька прищепа на українську дичку: про самоврядування в Україні / Ю. Ганущак // Дзеркало тижня. – 2007. – 8-16 березня. – С. 3.
12. Герич В. Завдання та повноваження територіальних органів місцевого самоврядування в Польщі та в Україні – порівняльна матриця / В. Герич, Б. Кавалко // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. – 2007. – Вип. 4. – С. 65 – 86.
13. Діловодство в органах місцевого самоврядування: монографія / Т. В. Іванова, Л. П. Піддубна, В. В. Павлюк, А. П. Лелеченко; за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К.: НАДУ, 2009. – 162 с.
14. Державне управління та державна служба: Словник-довідник. / Уклад. Оболенський О.Ю.– К.: КНЕУ, 2005.– 480 с.
15. Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування: Монографія. / Ред. Оболенський О.Ю.– Хмельницький: Поділля, 1999.– 570 с.
16. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми: Монограф. / Ред. Князєв В.М.– К.: Міленіум, 2003.– 320 с.
17. Добровольська В. Деякі питання компетенції органів місцевого самоврядування: господарсько-правовий аспект / В. Добровольська // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 3. – С. 11 – 15.
18. Дрешпак В. М. Практика взаємодії органів державного управління та місцевого самоврядування із засобами масової інформації: практикум / В. М. Дрешпак; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Дніпропетров. регіон. ін-т держ. упр. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2007. – 78 с.

19. Євтушенко А. Н. Государственное регулирование процесса крестьянского самоуправления в период великой реформы на Юге Украины. // Научно-теоретический и громадсько-політичний альманах „Грані”, № 1(33) січень-лютий, 2004р. м. Дніпропетровськ. – С. 64-68.

20. Євтушенко О. Н. Політико-правові аспекти державного будівництва Запорізької Січі// Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ; Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, Вип. 8. 2006.- С. 157 -164.

21. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвасецька. – Т. 1. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 248 с.

22. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія. В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвасецька. – Т. 2. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 388 с.

Семінар 3. Організація роботи виконавчих органів місцевих рад

1. Місце виконавчих органів місцевих рад в системі державного управління.
2. Служба в органах місцевого самоврядування.
3. Взаємодія органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій.
4. Порядок формування і будова виконавчих комітетів місцевих рад.
5. Форми і методи роботи виконавчих комітетів місцевих рад.
6. Функції та компетенція виконавчих органів місцевих рад.

Додаткове завдання міркування

Жителі села звернулися до Верховної Ради України з вимогою достроково припинити повноваження сільського голови, який відмовився надати звіт територіальній громаді про свою роботу за три місяці. Голова Верховної Ради України доручив комітету з питань державного будівництва та місцевого самоврядування підготувати відповідь на це звернення.

Проаналізуйте ситуацію та підготуйте юридично обґрунтовану відповідь на звернення.

Література

1. Аксьонова Г. Д. Правові засади діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування щодо охорони навколишнього природного середовища в м. Києві / Г. Д. Аксьонова // Управління сучасним містом. – 2009. – № 1 – 12. – С. 236 – 244.

2. Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії / В. І. Борденюк. – К.: Парламент, 2007. – 572 с.

3. Вілкун Ю. Г. Конституційний процес та формування сучасної моделі місцевого самоврядування / Ю. Г. Вілкун // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 2. – С. 16 – 21.

4. Ворона П. В. Юридичне закріплення гарантій розвитку місцевого самоврядування в Конституціях України та Російської Федерації / П. В. Ворона // Актуальні проблеми державного управління. – 2007. – № 2. – С. 317 – 325.

5. Законодавче забезпечення самоврядування та регіональний розвиток: [про розширене засідання Консультаційної ради з питань законодавчого забезпечення місцевого самоврядування та регіонального розвитку за участю Голови Верховної ради України О. Мороза] // Голос України. – 2007. – 18 травня. – С. 3.

6. Кочуєв В. І. Конституційно-законодавчі проблеми становлення місцевого самоврядування / В. І. Кочуєв. – Донецьк: Сх. вид. дім, 2009. – 95 с.

7. Посібник з питань місцевого самоврядування депутатів місцевих рад та сіл. голів / упоряд. В. І. Івченко та ін. – Суми: Мрія-1, 2007. – 422 с.

8. Скочко В. А. Нормативно-правові засади проектування в системі місцевого самоврядування / В. А. Скочко, С. В. Істомін // Управління сучасним містом. – 2009. – № 1 – 12. – С. 226 – 236.

9. Угода про співпрацю і взаємодопомогу між Всеукраїнською асоціацією місцевого самоврядування „Асоціація міст України”, Всеукраїнською асоціацією сільських та селищних рад та Українською асоціацією місцевих та регіональних влад у форматі Національного конгресу місцевого самоврядування // Урядовий кур'єр. – 2010. – 27 січня. – С. 6.

10. Ворона П. Особливості та механізм формування органів місцевого самоврядування Ізраїлю: досвід для України / П. Ворона // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2009. – Вип. 1. – С. 288 – 295.

11. Ганущак Ю. Французька прищепка на українську дичку: про самоврядування в Україні / Ю. Ганущак // Дзеркало тижня. – 2007. – 8-16 березня. – С. 3.

12. Герич В. Завдання та повноваження територіальних органів місцевого самоврядування в Польщі та в Україні – порівняльна матриця / В. Герич, Б. Кавалко // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. – 2007. – Вип. 4. – С. 65 – 86.

13. Діловодство в органах місцевого самоврядування: монографія / Т. В. Іванова, Л. П. Піддубна, В. В. Павлюк, А. П. Лелеченко; за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К.: НАДУ, 2009. – 162 с.

14. Державне управління та державна служба: Словник-довідник. / Уклад. Оболенський О.Ю.– К.: КНЕУ, 2005.– 480 с.

15. Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування: Монографія. / Ред. Оболенський О.Ю.– Хмельницький: Поділля, 1999.– 570 с.

16. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми: Монограф. / Ред. Князев В.М.– К.: Міленіум, 2003.– 320 с.

17. Добровольська В. Деякі питання компетенції органів місцевого самоврядування: господарсько-правовий аспект / В. Добровольська // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 3. – С. 11 – 15.

18. Дрешпак В. М. Практика взаємодії органів державного управління та місцевого самоврядування із засобами масової інформації: практикум / В. М. Дрешпак; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Дніпропетров. регіон. ін-т держ. упр. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2007. – 78 с.

19. Евтушенко А. Н. Государственное регулирование процесса крестьянского самоуправления в период великой реформы на Юге Украины. // Научно-теоретический і громадсько-політичний альманах „Грані”, № 1(33) січень-лютий, 2004р. м. Дніпропетровськ. – С. 64-68.

20. Євтушенко О. Н. Політико-правові аспекти державного будівництва Запорізької Січі// Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ; Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, Вип. 8. 2006.- С. 157 -164.

21. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвасецька. – Т. 1. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 248 с.

22. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія. В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвасецька. – Т. 2. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 388 с.

Семінар 4. Форми співпраці депутатів з громадськими організаціями та ЗМІ

1. Громадська організація як джерело інформації.
2. Отримання інформації від громадських організацій.
3. Дослідження громадської думки.
4. Участь громадських організацій у прийомі громадян.
5. Проведення громадських слухань. Робота із ЗМІ.

Додаткове завдання міркування

Депутат сільської ради звернувся до прокурора області з вимогою провести перевірку діяльності комунального підприємства, розташованого на території сільської ради, та притягти до відповідальності керівництво цього підприємства, яке допускає порушення законності. У відповіді на депутатське звернення зазначено, що депутат місцевої ради має право порушувати питання про проведення перевірок діяльності підконтрольних раді підприємств тільки на сесії ради. Депутата не задовольнив результат розгляду його звернення, і він подав на пленарному засіданні ради депутатський запит, який рада не підтримала.

Дайте юридичний аналіз ситуації та визначте шляхи її вирішення. Чи відповідають дії депутата місцевої ради і прокурора чинному законодавству? Який порядок подачі депутатського запиту і звернення?

Література

1. Аксьонова Г. Д. Правові засади діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування щодо охорони навколишнього природного середовища в м. Києві / Г. Д. Аксьонова // Управління сучасним містом. – 2009. – № 1 – 12. – С. 236 – 244.

2. Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії / В. І. Борденюк. – К.: Парламент, 2007. – 572 с.

3. Вілкун Ю. Г. Конституційний процес та формування сучасної моделі місцевого самоврядування / Ю. Г. Вілкун // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 2. – С. 16 – 21.

4. Ворона П. В. Юридичне закріплення гарантій розвитку місцевого самоврядування в Конституціях України та Російської Федерації / П. В. Ворона // Актуальні проблеми державного управління. – 2007. – № 2. – С. 317 – 325.

5. Законодавче забезпечення самоврядування та регіональний розвиток: [про розширене засідання Консультаційної ради з питань законодавчого забезпечення місцевого самоврядування та регіонального розвитку за участю Голови Верховної ради України О. Мороза] // Голос України. – 2007. – 18 травня. – С. 3.

6. Кочуєв В. І. Конституційно-законодавчі проблеми становлення місцевого самоврядування / В. І. Кочуєв. – Донецьк: Сх. вид. дім, 2009. – 95 с.
7. Посібник з питань місцевого самоврядування депутатів місцевих рад та сіл. голів / упоряд. В. І. Івченко та ін. – Суми: Мрія-1, 2007. – 422 с.
8. Скочко В. А. Нормативно-правові засади проектування в системі місцевого самоврядування / В. А. Скочко, С. В. Істомін // Управління сучасним містом. – 2009. – № 1 – 12. – С. 226 – 236.
9. Угода про співпрацю і взаємодопомогу між Всеукраїнською асоціацією місцевого самоврядування „Асоціація міст України”, Всеукраїнською асоціацією сільських та селищних рад та Українською асоціацією місцевих та регіональних влад у форматі Національного конгресу місцевого самоврядування // Урядовий кур’єр. – 2010. – 27 січня. – С. 6.
10. Ворона П. Особливості та механізм формування органів місцевого самоврядування Ізраїлю: досвід для України / П. Ворона // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2009. – Вип. 1. – С. 288 – 295.
11. Ганущак Ю. Французька прищепка на українську дичку: про самоврядування в Україні / Ю. Ганущак // Дзеркало тижня. – 2007. – 8-16 березня. – С. 3.
12. Герич В. Завдання та повноваження територіальних органів місцевого самоврядування в Польщі та в Україні – порівняльна матриця / В. Герич, Б. Кавалко // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. – 2007. – Вип. 4. – С. 65 – 86.
13. Діловодство в органах місцевого самоврядування: монографія / Т. В. Іванова, Л. П. Піддубна, В. В. Павлюк, А. П. Лелеченко; за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К.: НАДУ, 2009. – 162 с.
14. Державне управління та державна служба: Словник-довідник. / Уклад. Оболенський О.Ю.– К.: КНЕУ, 2005.– 480 с.
15. Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування: Монографія. / Ред. Оболенський О.Ю.– Хмельницький: Поділля, 1999.– 570 с.
16. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми: Монограф. / Ред. Князев В.М.– К.: Міленіум, 2003.– 320 с.
17. Добровольська В. Деякі питання компетенції органів місцевого самоврядування: господарсько-правовий аспект / В. Добровольська // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 3. – С. 11 – 15.
18. Дрешпак В. М. Практика взаємодії органів державного управління та місцевого самоврядування із засобами масової інформації: практикум / В. М. Дрешпак; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Дніпропетров. регіон. ін-т держ. упр. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2007. – 78 с.
19. Євтушенко А. Н. Государственное регулирование процесса крестьянского самоуправления в период великой реформы на Юге Украины. // Научно-теоретический і громадсько-політичний альманах „Грані”, № 1(33) січень-лютий, 2004р. м. Дніпропетровськ. – С. 64-68.
20. Євтушенко О. Н. Політико-правові аспекти державного будівництва Запорізької Січі// Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ; Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, Вип. 8. 2006.- С. 157 -164.
21. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвашецька. – Т. 1. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 248 с.

22. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія. В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвасецька. – Т. 2. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 388 с.

Семінар 5. Сучасні тенденції у місцевому самоврядуванні

1. Проблемні питання місцевого самоврядування в Україні
2. Оптимізація нормотворчості органів місцевого самоврядування
3. Інформаційне забезпечення місцевого самоврядування
4. Світові тенденції розвитку місцевого самоврядування

Додаткове завдання міркування

Депутат міської ради прибув на сесію обласної ради і звернувся з вимогою до голови обласної ради надати йому слово для виголошення заяви від імені виборців свого виборчого округу про недовіру голові обласної ради. Голова обласної ради не дав можливість виступити депутату, зазначивши, що він має право оголошувати тексти заяв громадян на засіданні міської ради. Депутат міської ради звернувся до обласної прокуратури з вимогою притягнути голову обласної ради до відповідальності за перешкоджання його діяльності.

Чи правомірно діяли депутат міської ради і голова обласної ради?

Література

1. Аксьонова Г. Д. Правові засади діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування щодо охорони навколишнього природного середовища в м. Києві / Г. Д. Аксьонова // Управління сучасним містом. – 2009. – № 1 – 12. – С. 236 – 244.
2. Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії / В. І. Борденюк. – К.: Парламент, 2007. – 572 с.
3. Вілкун Ю. Г. Конституційний процес та формування сучасної моделі місцевого самоврядування / Ю. Г. Вілкун // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 2. – С. 16 – 21.
4. Ворона П. В. Юридичне закріплення гарантій розвитку місцевого самоврядування в Конституціях України та Російської Федерації / П. В. Ворона // Актуальні проблеми державного управління. – 2007. – № 2. – С. 317 – 325.
5. Законодавче забезпечення самоврядування та регіональний розвиток: [про розширене засідання Консультативної ради з питань законодавчого забезпечення місцевого самоврядування та регіонального розвитку за участю Голови Верховної ради України О. Мороза] // Голос України. – 2007. – 18 травня. – С. 3.
6. Кочуєв В. І. Конституційно-законодавчі проблеми становлення місцевого самоврядування / В. І. Кочуєв. – Донецьк: Сх. вид. дім, 2009. – 95 с.
7. Посібник з питань місцевого самоврядування депутатів місцевих рад. та сіл. голів / упоряд. В. І. Івченко та ін. – Суми: Мрія-1, 2007. – 422 с.
8. Скочко В. А. Нормативно-правові засади проектування в системі місцевого самоврядування / В. А. Скочко, С. В. Істомін // Управління сучасним містом. – 2009. – № 1 – 12. – С. 226 – 236.
9. Угода про співпрацю і взаємодопомогу між Всеукраїнською асоціацією місцевого самоврядування „Асоціація міст України”, Всеукраїнською асоціацією

сільських та селищних рад та Українською асоціацією місцевих та регіональних влад у форматі Національного конгресу місцевого самоврядування // Урядовий кур'єр. – 2010. – 27 січня. – С. 6.

10. Ворона П. Особливості та механізм формування органів місцевого самоврядування Ізраїлю: досвід для України / П. Ворона // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2009. – Вип. 1. – С. 288 – 295.

11. Ганущак Ю. Французька прищепа на українську дичку: про самоврядування в Україні / Ю. Ганущак // Дзеркало тижня. – 2007. – 8-16 березня. – С. 3.

12. Герич В. Завдання та повноваження територіальних органів місцевого самоврядування в Польщі та в Україні – порівняльна матриця / В. Герич, Б. Кавалко // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. – 2007. – Вип. 4. – С. 65 – 86.

13. Діловодство в органах місцевого самоврядування: монографія / Т. В. Іванова, Л. П. Піддубна, В. В. Павлюк, А. П. Лелеченко; за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К.: НАДУ, 2009. – 162 с.

14. Державне управління та державна служба: Словник-довідник. / Уклад. Оболенський О.Ю.– К.: КНЕУ, 2005.– 480 с.

15. Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування: Монографія. / Ред. Оболенський О.Ю.– Хмельницький: Поділля, 1999.– 570 с.

16. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми: Монограф. / Ред. Князев В.М.– К.: Міленіум, 2003.– 320 с.

17. Добровольська В. Деякі питання компетенції органів місцевого самоврядування: господарсько-правовий аспект / В. Добровольська // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 3. – С. 11 – 15.

18. Дрешпак В. М. Практика взаємодії органів державного управління та місцевого самоврядування із засобами масової інформації: практикум / В. М. Дрешпак; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Дніпропетров. регіон. ін-т держ. упр. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2007. – 78 с.

19. Евтушенко А. Н. Государственное регулирование процесса крестьянского самоуправления в период великой реформы на Юге Украины. // Научно-теоретический і громадсько-політичний альманах „Грані”, № 1(33) січень-лютий, 2004р. м. Дніпропетровськ. – С. 64-68.

20. Євтушенко О. Н. Політико-правові аспекти державного будівництва Запорізької Січі// Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ; Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, Вип. 8. 2006.- С. 157 -164.

21. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвасецька. – Т. 1. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 248 с.

22. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія. В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвасецька. – Т. 2. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 388 с.

Семінар 6. Формування позитивного іміджу органів місцевого самоврядування

1. Підходи до розуміння іміджу органів місцевого самоврядування.
2. Імідж посадових осіб органів місцевого самоврядування.

3. Роль ПР у функціонуванні органів місцевого самоврядування.
4. Функції ПР у формуванні позитивного іміджу органів місцевого самоврядування.
5. Формування муніципальної іміджевої стратегії.

Додаткове завдання міркування

Директор приватного підприємства відмовився звільнити від виконання виробничих обов'язків депутата міської ради на час здійснення ним депутатських повноважень. Своє рішення директор мотивував частою відсутністю депутата на робочому місці. Депутат направив депутатське звернення до прокурора області з вимогою притягти до відповідальності директора за невиконання вимог законодавства щодо забезпечення гарантій депутатської діяльності. У відповіді на депутатське звернення прокурор зазначив, що питання щодо забезпечення гарантій депутатської діяльності належить до компетенції міської ради.

Дайте юридичний аналіз ситуації. У яких випадках депутат місцевої ради звільняється від виконання виробничих або службових обов'язків? Яким чином забезпечуються гарантії депутатської діяльності депутатів місцевих рад?

Література

1. Аксьонова Г. Д. Правові засади діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування щодо охорони навколишнього природного середовища в м. Києві / Г. Д. Аксьонова // Управління сучасним містом. – 2009. – № 1 – 12. – С. 236 – 244.
2. Борденюк В. І. Місьцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії / В. І. Борденюк. – К.: Парламент, 2007. – 572 с.
3. Вілкун Ю. Г. Конституційний процес та формування сучасної моделі місцевого самоврядування / Ю. Г. Вілкун // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 2. – С. 16 – 21.
4. Ворона П. В. Юридичне закріплення гарантій розвитку місцевого самоврядування в Конституціях України та Російської Федерації / П. В. Ворона // Актуальні проблеми державного управління. – 2007. – № 2. – С. 317 – 325.
5. Законодавче забезпечення самоврядування та регіональний розвиток: [про розширене засідання Консультативної ради з питань законодавчого забезпечення місцевого самоврядування та регіонального розвитку за участю Голови Верховної ради України О. Мороза] // Голос України. – 2007. – 18 травня. – С. 3.
6. Кочуєв В. І. Конституційно-законодавчі проблеми становлення місцевого самоврядування / В. І. Кочуєв. – Донецьк: Сх. вид. дім, 2009. – 95 с.
7. Посібник з питань місцевого самоврядування депутатів місцевих рад. та сіл. голів / упоряд. В. І. Івченко та ін. – Суми: Мрія-1, 2007. – 422 с.
8. Скочко В. А. Нормативно-правові засади проектування в системі місцевого самоврядування / В. А. Скочко, С. В. Істомін // Управління сучасним містом. – 2009. – № 1 – 12. – С. 226 – 236.
9. Угода про співпрацю і взаємодопомогу між Всеукраїнською асоціацією місцевого самоврядування „Асоціація міст України”, Всеукраїнською асоціацією сільських та селищних рад та Українською асоціацією місцевих та регіональних влад у форматі Національного конгресу місцевого самоврядування // Урядовий кур'єр. – 2010. – 27 січня. – С. 6.

10. Ворона П. Особливості та механізм формування органів місцевого самоврядування Ізраїлю: досвід для України / П. Ворона // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2009. – Вип. 1. – С. 288 – 295.

11. Ганущак Ю. Французька прищепа на українську дичку: про самоврядування в Україні / Ю. Ганущак // Дзеркало тижня. – 2007. – 8-16 березня. – С. 3.

12. Герич В. Завдання та повноваження територіальних органів місцевого самоврядування в Польщі та в Україні – порівняльна матриця / В. Герич, Б. Кавалко // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. – 2007. – Вип. 4. – С. 65 – 86.

13. Діловодство в органах місцевого самоврядування: монографія / Т. В. Іванова, Л. П. Піддубна, В. В. Павлюк, А. П. Лелеченко; за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К.: НАДУ, 2009. – 162 с.

14. Державне управління та державна служба: Словник-довідник. / Уклад. Оболенський О.Ю.– К.: КНЕУ, 2005.– 480 с.

15. Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування: Монографія. / Ред. Оболенський О.Ю.– Хмельницький: Поділля, 1999.– 570 с.

16. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми: Монограф. / Ред. Князев В.М.– К.: Міленіум, 2003.– 320 с.

17. Добровольська В. Деякі питання компетенції органів місцевого самоврядування: господарсько-правовий аспект / В. Добровольська // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 3. – С. 11 – 15.

18. Дрешпак В. М. Практика взаємодії органів державного управління та місцевого самоврядування із засобами масової інформації: практикум / В. М. Дрешпак; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Дніпропетров. регіон. ін-т держ. упр. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2007. – 78 с.

19. Євтушенко А. Н. Государственное регулирование процесса крестьянского самоуправления в период великой реформы на Юге Украины. // Научно-теоретический і громадсько-політичний альманах „Грані”, № 1(33) січень-лютий, 2004р. м. Дніпропетровськ. – С. 64-68.

20. Євтушенко О. Н. Політико-правові аспекти державного будівництва Запорізької Січі// Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ; Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, Вип. 8. 2006.- С. 157 -164.

21. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвасецька. – Т. 1. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 248 с.

22. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія. В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвасецька. – Т. 2. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 388 с.

САМОСТІЙНА РОБОТА

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
1.	Посадові особи і службовці органів місцевого самоврядування, їх правовий статус, просування по службі.	5
2.	Місцеве самоврядування та його особлива роль у	5

	державному управлінні.	
3.	Основні моделі зв'язків з громадськістю в системі органів місцевого самоврядування.	5
4.	Участь органів самоорганізації населення у формуванні і реалізації програм соціально-економічного розвитку населених пунктів.	5
5.	Інтерпретація теоретичних концепцій самоврядування.	5
6.	Правові основи фінансової бази місцевого самоврядування в Україні	5
7.	Житлово-комунальне господарство міст та його складові	5
8.	Оптимізація управління системою життєзабезпечення та розвитку міста	5
9.	Матеріальна та фінансова основа місцевого самоврядування	4
10.	Зарубіжний досвід формування фінансових ресурсів місцевого самоврядування	4
	Разом	48

6. ПИТАННЯ ДЛЯ САМОКОНТРОЛЮ

1. Надайте Ваші пропозиції щодо вдосконалення виборчого процесу, формування органів місцевого самоврядування, обрання депутатів та посадових осіб місцевого самоврядування.

2. Охарактеризуйте роботу депутатів місцевих рад у радах та у виборчих округах.

3. Охарактеризуйте діяльність виконавчих органів місцевих рад.

4. Накресліть схему «Будова виконавчих органів місцевих рад».

5. Сформулюйте поняття та ознаки місцевого самоврядування в Україні.

6. Назвіть основні концепції місцевого самоврядування.

7. Визначте правову основу місцевого самоврядування в Україні.

8. Дайте поняття і класифікуйте функції та повноваження місцевого самоврядування в Україні.

9. Обґрунтуйте, чому територіальна громада є первинним суб'єктом місцевого самоврядування.

10. Дослідіть особливості системи місцевого самоврядування в Україні.

11. Розкрийте гарантії місцевого самоврядування в Україні.

12. Визначте роль і значення форм безпосередньої демократії в системі місцевого самоврядування.

13. Визначте особливості процесу формування представницьких органів місцевого самоврядування в Україні. Чим відрізняється виборчий процес по виборах депутатів сільських, селищних, міських рад від виборів депутатів районних і обласних рад?

14. Назвіть структуру місцевих рад і коротко охарактеризуйте їх структурні частини.

15. Визначте форми діяльності представницьких органів місцевого самоврядування.

16. Дослідіть особливості підготовки і проведення сесій місцевих рад.

17. Розкрийте статус та основні функції міського, селищного, сільського голови.

18. Дайте характеристику порядку формування, структури та форм діяльності виконавчих комітетів місцевих рад.
19. Визначте порядок формування, функції та організацію роботи апарату рад та апарату виконавчих комітетів.
20. Назвіть повноваження депутатів місцевих рад та гарантії їх діяльності.
21. Розкрийте місце і роль органів самоорганізації населення в системі місцевого самоврядування в Україні.
22. Визначте основні принципи взаємодії об'єднань громадян з органами публічної влади.
23. Перелічіть відмінності взаємовідносин органів публічної влади з політичними партіями та громадськими організаціями.
24. Вкажіть можливі варіанти впливу органів публічної влади України на діяльність підприємств, установ та організацій.
25. Дослідіть процес взаємодії Служби безпеки України з вищими органами державної влади України.
26. Визначте принципи взаємовідносин органів прокуратури з органами публічної влади.
27. Вкажіть порядок взаємодії органів місцевого самоврядування з органами внутрішніх справ.
28. Перелічіть форми участі громадян в охороні громадського порядку.
29. Дайте характеристику взаємовідносин органів публічної влади із судовими органами.
36. Конституція Пилипа Орлика і її значення на сучасному етапі національного державотворення.

Методичні рекомендації:

Самостійна робота є основним засобом засвоєння слухачем навчального матеріалу в час, вільний від обов'язкових навчальних занять, без праці науково-педагогічного працівника.

Час, відведений для самостійної роботи слухача становить близько 1/3 обсягу годин, відведених для вивчення навчальної дисципліни, і в навчальну роботу викладача зі слухачем не обліковується.

Викладач визначає зміст самостійної роботи, узгоджує її з іншими видами навчальної діяльності, розробляє засоби проведення її поточного та підсумкового контролю, здійснює перевірку якості самостійної роботи слухача.

Види самостійної роботи слухача (те, що підлягає оцінюванню):

- самостійне опрацювання тем чи окремих питань за програмою навчальної дисципліни;
- виконані індивідуальні навчально-практичні завдання (творчі роботи, есе, аналітичні огляди тощо);
- розроблені проекти ділових документів;
- виконання контрольної роботи;
- підготовка до семінарських і практичних занять;
- підготовка письмового реферату з виступом на семінарі;
- виступи на наукових конференціях, методологічних семінарах за проблематикою навчальної дисципліни;
- публікації у фаховому виданні з актуальних питань дисципліни, яка вивчається.

Самостійна робота слухача забезпечується наступними навчально-методичними засобами:

- підручниками;
- навчально-методичними посібниками;
- конспектами лекцій;
- інтерактивними засобами навчання, у тому числі із застосуванням інформаційно-комунікаційних технологій тощо.

Для самостійного опрацювання слухачем також рекомендується відповідна наукова література та періодичні видання.

Методичне забезпечення самостійної роботи слухачів передбачає засоби самоконтролю: тези або пакети завдань для самоконтролю, тощо. Регулярний контроль виконання завдань для самостійної роботи здійснюється викладачем шляхом проведення поточного та підсумкового контролю; перевірки якості СРС на індивідуальних заняттях, аналізу результатів самостійної роботи кожного слухача.

ІНДИВІДУАЛЬНІ ЗАВДАННЯ

Індивідуальним завданням з дисципліни «Конституційне право» є комплексне завдання, що виконується студентами самостійно при консультуванні викладачем. Метою індивідуальної роботи є придбання студентами досвіду в дослідженні актуальних проблем управління підприємством, розширення професійних знань, отриманих в процесі вивчення дисципліни «Основи місцевого самоврядування», формування практичних навичок ведення самостійної дослідницької роботи.

В процесі виконання індивідуальної роботи студент повинен продемонструвати вміння:

- формулювати мету і завдання роботи;
- обґрунтовувати методи вирішення поставлених завдань;
- розробляти структуру роботи;
- працювати з літературними джерелами та статистичними даними;
- виявляти проблеми в рамках досліджуваної теми;
- формулювати результати своєї роботи і давати їм оцінку.

Рекомендовані теми індивідуальних завдань:

1. Американський досвід місцевого самоврядування.
2. Європейський досвід місцевого самоврядування.
3. Загальні проблеми регіональної політики.
4. Світовий досвід створення спеціальних (вільних) економічних зон.
5. Нова модель місцевого самоврядування після проголошення незалежності України.
6. Відносини органів місцевого самоврядування з об'єднаннями громадян.
7. Відносини органів місцевого самоврядування з судовими органами та органами юстиції.
8. Взаємодія органів місцевого самоврядування з органами Служби Безпеки України.
9. Взаємодія органів місцевого самоврядування з органами прокуратури.
10. Взаємодія органів місцевого самоврядування з органами внутрішніх справ.
11. Взаємодія органів місцевого самоврядування з трудовими колективами, підприємствами, установами, організаціями.

12. Робота зі зверненнями громадян. Право на скаргу.
13. Боротьба із корупцією і організованою злочинністю в органах місцевого самоврядування.
14. Система підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня в органах місцевого самоврядування.
15. Правопорушення у сфері місцевого самоврядування: класифікація і галузева приналежність.
16. Дисципліна і відповідальність службовців органів місцевого самоврядування.
17. Організаційно-правові засади забезпечення ефективності функціонування системи органів місцевого самоврядування
18. Соціально-психологічні умови підвищення ефективності управлінської діяльності в системі органів місцевого самоврядування
19. Світові моделі та наукові теорії розвитку місцевого самоврядування як форми реального народовладдя
20. Правовий статус органів місцевого самоврядування в системі державного управління
21. Система місцевого самоврядування в Україні
22. Інформаційно-аналітичні структури в органах місцевого самоврядування як обов'язковий елемент ефективного державного управління
23. Проблеми та перспективи інформаційно-аналітичного забезпечення органів місцевого самоврядування
24. Зв'язки з громадськістю в системі органів місцевого самоврядування
25. Взаємозв'язок облдержадміністрації з міськрадою
26. Проблемні питання взаємодії облдержадміністрації з міськрадою
27. Реалізація активної державної регіональної політики України
28. Просування державних службовців по службі. Поняття резерву державної служби.
29. Співпраця органів місцевого самоврядування із засобами масової інформації
Самофінансування органів місцевого самоврядування: допустимість, способи, межі.
30. Органи самоорганізації населення: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку.
31. Шляхи зміцнення матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування.
32. Територіальна громада як базова одиниця місцевого самоврядування.
33. Соціальний захист населення в Україні.
34. Соціальна діагностика як основа ефективного державного управління.
35. Проблеми взаємозв'язку органів місцевого самоврядування з місцевими адміністраціями.
36. Соціальний розвиток і соціальна політика в сучасній Україні: взаємозв'язки і суперечності.
37. Реформування системи соціального захисту населення у відповідності зі світовими стандартами.
38. Соціальний захист як функція соціальної політики держави.

МЕТОДИ НАВЧАННЯ

Основними організаційними формами вивчення дисципліни «Загальні засади місцевого самоврядування в Україні» є лекції, семінарські заняття, виконання

індивідуальних завдань, самостійна робота та контрольні заходи – круглий стіл, модульна, творча та домашня контрольні роботи, залік.

Для засвоєння слухачами навчального матеріалу дисципліни можуть використовуватися самостійні завдання: підготовка рефератів, виконання графічних робіт (побудова схем організаційної структури управління, схем відносин між ланками організаційної структури; побудова структури певного державного органу тощо); індивідуальне виконання навчальних завдань, які за змістом наближені до попередньої професійної діяльності, тощо.

Навчальний план дисципліни включає проведення круглих столів з метою контролю засвоєння теоретичного матеріалу. В основу їх проведення включені питання, відповіді на які дозволяють об'єктивно оцінити ступінь оволодіння слухачами основними положеннями теорії місцевого самоврядування.

Залік є підсумковою формою контролю рівня засвоєння навчального матеріалу. В основу його проведення покладається комплекс запитань та завдань, у вигляді тестування що забезпечують перевірку та оцінку знань і умінь, засвоєних слухачами в процесі вивчення основ місцевого самоврядування.

Зв'язок з іншими дисциплінами. Дисципліна вивчається паралельно та доповнює такі дисципліни «Основи муніципального менеджменту», «Ресурсний потенціал територіальної громади», «Управління місцевими програмами та проектами», «Історія та теорія місцевого самоврядування».

МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Модульна, творча та контрольна робота з навчальної дисципліни „Основи державного управління та місцевого самоврядування” є формою самостійної роботи слухача і має на меті поглибити та закріпити знання отриманні в процесі навчання, придбати первинний досвід та навички впровадження цих знань в дослідженні управлінської діяльності.

Виконання роботи рекомендується за такою схемою:

- вибір теми (варіанту) і розробка структури роботи;
- аналіз літератури, інших джерел, у тому числі і практичного досвіду діяльності державних органів та органів місцевого самоврядування;
- написання та оформлення роботи.

Структура роботи: титульний лист, зміст, вступ, основна частина, висновки, використана література. особливу увагу слід приділяти посиланням у тексті та правильному оформленню списку використаних джерел.

При написанні та оформленні домашньої, модульної та творчої контрольної роботи варто керуватися положеннями, яким повинна відповідати магістерська робота.

Творча робота окрім зазначених вище вимог має містити також аналітичну частину (опис проблеми), власні міркування та спостереження і обов'язково висновки.

Рекомендований обсяг роботи – 8-10 друкованих сторінок комп'ютерного набору для всіх видів робіт.

Домашня контрольна робота оцінюється 10 балами, модульна контрольна робота оцінюється 10 балами, творча контрольна робота оцінюється 20 балами за такими критеріями:

№ п/п	Зміст	Кількість балів		
		МКР	ТКР	ДКР
1	Правильне використання понять і термінологічного апарату	1	2	2
2	Ефективне використання спеціальної літератури	1	2	1
3	Узагальнення досвіду роботи органів державної влади і місцевого самоврядування	1	2	1
4	Використання зарубіжного досвіду та застосування порівняльного аналізу	1	2	1
5	Структура роботи, змістовність та логічність викладення матеріалу	2	5	2
6	Обґрунтованість і вагомість пропозицій	2	5	1
7	Оформлення роботи	2	2	2

Домашня, модульна та творча контрольна робота має засвідчити, що слухач уміє працювати над літературою, здатен вивчати кращий досвід роботи державних установ, уміє аналізувати його, узагальнювати та робити правильні висновки та інше.

Тематика модульних контрольних робіт

Варіант № 1.

1. Проблеми взаємозв'язку органів місцевого самоврядування з місцевими адміністраціями.
2. Американський досвід місцевого самоврядування.

Варіант № 2.

1. Взаємодія органів місцевого самоврядування з трудовими колективами, підприємствами, установами, організаціями.
2. Європейський досвід місцевого самоврядування.

Варіант № 3.

1. Боротьба із корупцією і організованою злочинністю в органах місцевого самоврядування.
2. Загальні проблеми регіональної політики.

Варіант № 4.

1. Нова модель місцевого самоврядування після проголошення незалежності України.
2. Посадові особи і службовці органів місцевого самоврядування, їх правовий статус, та просування по службі.

Варіант № 5.

1. Система підвищення освітньо-кваліфікаційного рівня в органах місцевого самоврядування.
2. Громадський контроль за діяльністю місцевого самоврядування.

Варіант № 6.

1. Взаємодія органів місцевого самоврядування з органами внутрішніх справ.

2. Організаційно-правові засади забезпечення ефективності функціонування системи органів місцевого самоврядування.

Варіант № 7.

1. Відносини органів місцевого самоврядування з об'єднаннями громадян.
2. Місцеве самоврядування та його особлива роль у державному управлінні.

Варіант № 8.

1. Взаємодія органів місцевого самоврядування з органами Служби Безпеки України.
2. Дисципліна і відповідальність службовців органів місцевого самоврядування.

Варіант № 9.

1. Відносини органів місцевого самоврядування з судовими органами та органами юстиції.
2. Правовий статус органів місцевого самоврядування в системі державного управління.

Варіант № 10.

1. Соціально-психологічні умови підвищення ефективності управлінської діяльності в системі органів місцевого самоврядування.
2. Система місцевого самоврядування в Україні.

Тематика домашніх контрольних робіт.

Варіант № 1.

1. Інформаційно-аналітичні структури в органах місцевого самоврядування як обов'язковий елемент ефективного державного управління
2. Проблеми та перспективи інформаційно-аналітичного забезпечення органів місцевого самоврядування.

Варіант № 2.

1. Зв'язки з громадськістю в системі органів місцевого самоврядування
2. Самофінансування органів місцевого самоврядування: допустимість, способи, межі.

Варіант № 3.

1. Проблемні питання взаємодії облдержадміністрації з міськрадою.
2. Основні моделі зв'язків з громадськістю в системі органів місцевого самоврядування.

Варіант № 4.

1. Співпраця органів місцевого самоврядування із засобами масової інформації.
2. Етичні аспекти діяльності службовця.

Варіант № 5.

1. Місцеве самоврядування та його особлива роль у державному управлінні.
2. Шляхи зміцнення матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування.

Тематика творчих контрольних робіт

1. Експертно-аналітичний супровід діяльності органів місцевого самоврядування.

2. Довіра громадян до органів місцевого самоврядування: рівень і шляхи забезпечення.
3. Наближення системи місцевого самоврядування до стандартів Європейського Союзу.
4. Форми і методи консультацій між інститутами місцевого самоврядування і неурядовими організаціями.
5. Механізми взаємодії органів місцевого самоврядування і бізнес-структур у розв'язанні актуальних соціально-економічних проблем.
6. Децентралізація і федералізація: спільне і відмінності.
7. Зарубіжний досвід державного управління: проблема узагальнення, відбору і адаптації до сучасних умов України.
8. Принцип субсидіарності і його використання в процесі розбудови системи демократичного врядування.
9. Американський досвід місцевого самоврядування.
10. Європейський досвід місцевого самоврядування.
11. Нова модель місцевого самоврядування після проголошення незалежності України.
12. Відносини органів місцевого самоврядування з об'єднаннями громадян.
13. Відносини органів місцевого самоврядування з судовими органами та органами юстиції.
14. Взаємодія органів місцевого самоврядування з органами Служби Безпеки України.
15. Взаємодія органів місцевого самоврядування з органами прокуратури.
16. Взаємодія органів місцевого самоврядування з органами внутрішніх справ.
17. Взаємодія органів місцевого самоврядування з трудовими колективами, підприємствами, установами, організаціями.
18. Організаційно-правові засади забезпечення ефективності функціонування системи органів місцевого самоврядування.
19. Соціально-психологічні умови підвищення ефективності управлінської діяльності в системі органів місцевого самоврядування
20. Світові моделі та наукові теорії розвитку місцевого самоврядування як форми реального народовладдя
21. Інформаційно-аналітичні структури в органах місцевого самоврядування як обов'язковий елемент ефективного державного управління
22. Проблеми та перспективи інформаційно-аналітичного забезпечення органів місцевого самоврядування
23. Співпраця органів місцевого самоврядування із засобами масової інформації.
24. Самофінансування органів місцевого самоврядування: допустимість, способи, межі.
25. Органи самоорганізації населення: сучасний стан, проблеми та перспективи розвитку.
26. Шляхи зміцнення матеріальної та фінансової основи місцевого самоврядування.
27. Соціальна діагностика як основа ефективного державного управління.
28. Проблеми взаємозв'язку органів місцевого самоврядування з місцевими адміністраціями.
29. Соціальний розвиток і соціальна політика в сучасній Україні: роль місцевого самоврядування.

30. Реформування системи соціального захисту населення у відповідності зі світовими стандартами.

Теми рефератів:

1. Поняття місцевого самоврядування, його організація та основні принципи здійснення.
2. Місцеве самоврядування як частина процесу самоврядування населення, його мета.
3. Право громадян на участь у місцевому самоврядуванні, його реалізація (як безпосередньо так і через виборні органи місцевого самоврядування).
4. Місцеве самоврядування як самостійна форма здійснення народом влади на місцях.
5. Самостійність місцевого самоврядування та його зв'язок із системою органів виконавчої влади.
6. Система місцевого самоврядування, її складові: територіальна громада; сільські, селищні, міські ради; районні та обласні ради, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл, селищ, міст.
7. Виконавчі органи місцевого самоврядування, повноваження голови виконавчого комітету ради.
8. Матеріальна та фінансова основа місцевого самоврядування.
9. Організаційні форми здійснення місцевого самоврядування.
10. Порядок здійснення місцевого самоврядування.
11. Матеріально-фінансове забезпечення як гарантія здійснення місцевого самоврядування.
12. Органи місцевого самоврядування як юридичні особи.
13. Повноваження органів місцевого самоврядування, в межах яких вони діють самостійно і несуть відповідальність за свою діяльність відповідно до закону.
14. Зміст окремих повноважень органів виконавчої влади, у здійсненні яких органи місцевого самоврядування є підконтрольними відповідним органам виконавчої влади.
15. Матеріальна основа місцевого самоврядування (рухоме і не рухоме майно, земля, природні ресурси, що перебувають у комунальній власності територіальних громад сіл, селищ, міст, а також об'єкти їх спільної власності).
16. Фінансова основа місцевого самоврядування (доходи місцевих бюджетів, позабюджетні цільові (у тому числі валютні) та інші кошти).
17. Від імені та в інтересах територіальних громад права суб'єкта комунальної власності здійснюють відповідні ради.
18. Чим характеризується самостійність місцевих бюджетів (невключення до Державного бюджету України, бюджету Автономної Республіки Крим та інших місцевих бюджетів).
19. Порядок розподілу окремих повноважень та власних бюджетних коштів органів місцевого самоврядування з урахуванням місцевих умов та інших особливостей.
20. Повноваження сільських, селищних, міських, районних у місті (у разі їх створення) рад та здійснення контролю за їх виконанням.

Питання для обговорення

1. Проаналізуйте суть і роль Магдебурзького права як однієї з самобутніх форм місцевого самоврядування. Яке значення Магдебурзького права для сучасної практики місцевого самоврядування ?
2. Охарактеризуйте органи, принципи, функції та напрямки козацького самоуправління.
3. Визначте головні положення Конституції Пилипа Орлика.
4. Охарактеризуйте земства як інститут самоврядування в Україні та Росії, їх структуру, функції, головні напрямки діяльності. У чому переваги та недоліки земської управи ?
5. Визначте ментальні характеристики українського народу, які впливають на місцеве самоврядування.
6. Складіть невелику довідку “Місьцеве самоврядування в історії України”, проведіть обговорення з іншими студентами.
7. Визначте критерії класифікації правових актів, які регулюють місцеве самоврядування.
8. Здійсніть порівняльний аналіз “Законів про місцеве самоврядування” в Україні, Польщі та Росії.
9. Сформулюйте пропозиції щодо вдосконалення законодавства України про референдум.
10. За якою системою проводяться вибори депутатів міських рад?
11. За якою системою проводяться вибори депутатів сільських, селищних рад?
12. За якою системою проводяться вибори сільських, селищних, міських голів?
13. Які органи здійснюють Виконавчу владу в областях і районах, містах Києві та Севастополі?
14. Складіть проект передвиборчої програми кандидата на посаду Львівського міського голови.
15. Після відвідання сесії міської ради обґрунтуйте свою точку зору з питань, що розглядалися.
16. Складіть проект рішення міської ради про утворення постійних комісій ради.
17. Які типи комітетів є обов’язковими в структурі представницьких органів?
18. Складіть проект рішення виконавчого комітету селищної ради з будь-якого його власного (самоврядного) повноваження.
19. Складіть проект положення про будинковий комітет.
20. Знайдіть у Конституції України норми, які регулюють питання державного контролю за діяльністю місцевого самоврядування.
21. Визначте критерії розмежування повноважень місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій.
22. Що є фінансовою основою місцевого самоврядування?
23. Надайте визначення поняття „бюджет”.
24. Назвіть нормативно-правові акти, що регулюють міжбюджетні відносини в Україні.
25. Які складові бюджетної системи України?
26. Опишіть як відбувається бюджетний процес в Україні.
27. Які бюджети відносяться до місцевих бюджетів?

28. Назвіть основні доходні джерела місцевих бюджетів?
29. Яка роль у фінансовому забезпеченні органів місцевого самоврядування між бюджетного регулювання та міжбюджетних трансфертів?
30. Який склад видатків місцевого бюджету?
31. Проаналізуйте понятійний апарат Європейської Хартії місцевого самоврядування та визначте права органів місцевого самоврядування, що закріплюються даною хартією. Наскільки відповідає принципам Європейської хартії система самоврядування в Україні?
32. Розкрийте проблеми урбанізації в сучасному світі та проаналізуйте Європейську декларацію прав міст (Страсбург, 17-19 березня 1992).
33. Наведіть конкретні приклади транскордонного співробітництва в межах регіону.
34. Визначте основні завдання Руху споріднених міст, наведіть приклади партнерства м. Львова та інших міст Європи.
35. Розкрийте систему міжнародних зв'язків органів місцевого самоврядування України.
36. Назвіть основні теорії місцевого самоврядування та розкрийте їх зміст.
- 37.4. Які сучасні українські вчені займаються проблемами місцевого самоврядування в концептуальній площині?
38. Назвіть джерела вивчення місцевого самоврядування та їхнє значення для сучасних дослідників.
39. Які принципи самоврядування (на підставі Закону України «Про місцеве самоврядування в Україні»)?
40. Які головні поняття місцевого самоврядування та їхня характеристика?
41. Визначте характерні риси місцевого самоврядування, які дають змогу визнати його основним видом публічної влади, що не належить державі.
42. Як співвідносяться між собою зміст та форма місцевого самоврядування.

7. ПІДСУМКОВИЙ КОНТРОЛЬ. ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ

1. Англосаксонська модель місцевого самоврядування
2. Континентальна модель місцевого самоврядування
3. Іберійська модель місцевого самоврядування
4. Радянська модель місцевого самоврядування
5. Громадівська теорія місцевого самоврядування
6. Державницька теорія місцевого самоврядування
7. Теорія муніципального дуалізму
8. Основні принципи місцевого самоврядування
9. Сутність поняття «місцеве самоврядування».
10. Функції й повноваження місцевого самоврядування в Україні.
11. Гарантії місцевого самоврядування.
12. Територіальна громада як первинний елемент місцевого самоврядування.
13. Форми безпосереднього волевиявлення територіальних громад.
14. Самостійність місцевого самоврядування та його зв'язок із системою органів виконавчої влади.
15. Основні принципи місцевого самоврядування.
16. Співвідношення категорій «централізація», «децентралізація» та «деконцентрація» влади.

17. Форми добровільного об'єднання органів місцевого самоврядування.
18. Форми взаємодії органів самоорганізації населення з органами місцевого самоврядування
19. Формування законодавчої бази місцевого самоврядування
20. Сучасний стан нормативно-правового забезпечення місцевого самоврядування в Україні
21. Проблеми нормативного визначення діяльності місцевого самоврядування
22. Закордонний досвід законодавчого забезпечення місцевого самоврядування.
23. Правовий статус органів самоорганізації населення.
24. Матеріальна основа місцевого самоврядування.
25. Фінансова основа місцевого самоврядування.
26. Вибори до представницьких органів місцевого самоврядування.
27. Особливості роботи депутатів місцевих рад.
28. Місце виконавчих органів місцевих рад в системі державного управління.
29. Служба в органах місцевого самоврядування.
30. Взаємодія органів місцевого самоврядування та місцевих державних адміністрацій.
31. Дострокове припинення повноважень місцевих рад та припинення повноважень депутатів.
32. Виконання депутатами доручень виборців та звітування.
33. Повноважень представницьких органів місцевого самоврядування.
34. Повноваження виконавчих комітетів.
35. Підготовка та прийняття рішень виконкому.
36. Порядок підготовки та видання розпоряджень міського голови.
37. Підготовка та проведення засідань виконкому.
38. Проблемні питання місцевого самоврядування в Україні
39. Оптимізація нормотворчості органів місцевого самоврядування
40. Інформаційне забезпечення місцевого самоврядування

8. СИСТЕМА ОЦІНЮВАННЯ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ДИСЦИПЛІНИ:

Система оцінювання студентів враховує види занять, які згідно з програмою навчальної дисципліни передбачають лекційні, семінарські, а також виконання самостійної роботи. Оцінювання сформованих компетентностей у студентів здійснюється за накопичувальною 100-бальною системою.

Поточний контроль з даної навчальної дисципліни проводиться в таких формах: активна робота на лекційних заняттях; активна участь у виконанні семінарських (практичних) завдань; активна участь у дискусії та презентації матеріалу на семінарських заняттях; проведення письмової контрольної роботи.

Порядок проведення поточного оцінювання знань студентів.

Оцінювання знань студента під час семінарських і практичних занять проводиться за накопичувальною 100-бальною системою за такими критеріями:

- розуміння, ступінь засвоєння теорії та методології проблем, що розглядаються;
- ступінь засвоєння фактичного матеріалу навчальної дисципліни; ознайомлення з рекомендованою літературою, а також із сучасною літературою з питань, що розглядаються;
- вміння поєднувати теорію з практикою при розгляді виробничих ситуацій,

розв'язанні задач у процесі виконання індивідуальних завдань;

– логіка, структура, стиль викладу матеріалу в письмових роботах і при виступах в аудиторії, вміння обґрунтовувати свою позицію, здійснювати узагальнення інформації та робити висновки.

Шкала рейтингової оцінки знань з курсу «Організація місцевого самоврядування»

№	Вид робіт	Кількість балів	Всього
1	Відповідь на семінарському занятті	5	50
2	Доповідь	5	5
	Творча робота	15	15
	Залік	30	30
	Всього		100

Відповідність підсумкових триместрових рейтингових оцінок у балах оцінкам за національною шкалою та шкалою ECTS

Сума балів за всі види навчальної діяльності	Оцінка ECTS	Оцінка за національною шкалою	
		для екзамену, курсового проекту (роботи), практики	для заліку
91 – 100	A	відмінно	зараховано
82–90	B	добре	
74–81	C		
64–73	D		
60–63	E	задовільно	
35–59	FX	незадовільно з можливістю повторного складання	не зараховано з можливістю повторного складання
0–34	F	незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни	не зараховано з обов'язковим повторним вивченням дисципліни

FX – означає: „незадовільно” – з можливістю повторного складання;

X - „незадовільно” – з обов'язковим повторним вивченням дисципліни.

9. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

23. Аксьонова Г. Д. Правові засади діяльності органів та посадових осіб місцевого самоврядування щодо охорони навколишнього природного середовища в м. Києві / Г. Д. Аксьонова // Управління сучасним містом. – 2009. – № 1 – 12. – С. 236 – 244.

24. Борденюк В. І. Місцеве самоврядування та державне управління: конституційно-правові основи співвідношення та взаємодії / В. І. Борденюк. – К.: Парламент, 2007. – 572 с.

25. Вілкун Ю. Г. Конституційний процес та формування сучасної моделі місцевого самоврядування / Ю. Г. Вілкун // Стратегічні пріоритети. – 2008. – № 2. – С. 16 – 21.
26. Ворона П. В. Юридичне закріплення гарантій розвитку місцевого самоврядування в Конституціях України та Російської Федерації / П. В. Ворона // Актуальні проблеми державного управління. – 2007. – № 2. – С. 317 – 325.
27. Законодавче забезпечення самоврядування та регіональний розвиток: [про розширене засідання Консультаційної ради з питань законодавчого забезпечення місцевого самоврядування та регіонального розвитку за участю Голови Верховної ради України О. Мороза] // Голос України. – 2007. – 18 травня. – С. 3.
28. Кочуєв В. І. Конституційно-законодавчі проблеми становлення місцевого самоврядування / В. І. Кочуєв. – Донецьк: Сх. вид. дім, 2009. – 95 с.
29. Посібник з питань місцевого самоврядування депутатів місцевих рад. та сіл. голів / упоряд. В. І. Івченко та ін. – Суми: Мрія-1, 2007. – 422 с.
30. Скочко В. А. Нормативно-правові засади проектування в системі місцевого самоврядування / В. А. Скочко, С. В. Істомін // Управління сучасним містом. – 2009. – № 1 – 12. – С. 226 – 236.
31. Угода про співпрацю і взаємодопомогу між Всеукраїнською асоціацією місцевого самоврядування „Асоціація міст України”, Всеукраїнською асоціацією сільських та селищних рад та Українською асоціацією місцевих та регіональних влад у форматі Національного конгресу місцевого самоврядування // Урядовий кур’єр. – 2010. – 27 січня. – С. 6.
32. Ворона П. Особливості та механізм формування органів місцевого самоврядування Ізраїлю: досвід для України / П. Ворона // Державне управління та місцеве самоврядування. – 2009. – Вип. 1. – С. 288 – 295.
33. Ганущак Ю. Французька прищепа на українську дичку: про самоврядування в Україні / Ю. Ганущак // Дзеркало тижня. – 2007. – 8-16 березня. – С. 3.
34. Герич В. Завдання та повноваження територіальних органів місцевого самоврядування в Польщі та в Україні – порівняльна матриця / В. Герич, Б. Кавалко // Соціально-економічні дослідження в перехідний період. – 2007. – Вип. 4. – С. 65 – 86.
35. Діловодство в органах місцевого самоврядування: монографія / Т. В. Іванова, Л. П. Піддубна, В. В. Павлюк, А. П. Лелеченко; за ред. В. М. Вакуленка, М. К. Орлатого; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – К.: НАДУ, 2009. – 162 с.
36. Державне управління та державна служба: Словник-довідник. / Уклад. Оболенський О.Ю.– К.: КНЕУ, 2005.– 480 с.
37. Державне управління, державна служба і місцеве самоврядування: Монографія. / Ред. Оболенський О.Ю.– Хмельницький: Поділля, 1999.– 570 с.
38. Державне управління: філософські, світоглядні та методологічні проблеми: Монограф. / Ред. Князєв В.М.– К.: Міленіум, 2003.– 320 с.
39. Добровольська В. Деякі питання компетенції органів місцевого самоврядування: господарсько-правовий аспект / В. Добровольська // Підприємництво, господарство і право. – 2010. – № 3. – С. 11 – 15.
40. Дрешпак В. М. Практика взаємодії органів державного управління та місцевого самоврядування із засобами масової інформації: практикум / В. М. Дрешпак; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Дніпропетров. регіон. ін-т держ. упр. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2007. – 78 с.

41. Євтушенко А. Н. Государственное регулирование процесса крестьянского самоуправления в период великой реформы на Юге Украины. // Науково-теоретичний і громадсько-політичний альманах „Грані”, № 1(33) січень-лютий, 2004р. м. Дніпропетровськ. – С. 64-68.

42. Євтушенко О. Н. Політико-правові аспекти державного будівництва Запорізької Січі// Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. Київ; Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, Вип. 8. 2006.- С. 157 -164.

43. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвасецька. – Т. 1. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 248 с.

44. Державне управління і місцеве самоврядування в Україні. Навчальний посібник. Хрестоматія. В 2т. // В.І. Андріяш, О.М. Багмет, М.С. Іванов, О.Н. Євтушенко, Н.П. Підвасецька. – Т. 2. – Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – 388 с.

45. Євтушенко О. Н. Земська реформа 1864 року як компроміс між самодержавством і регіонами / О. Н. Євтушенко // Наукові праці : [науково-методичний журнал]. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2007. – Т. 65. – Вип. 52. – Серія «Політичні науки». – С. 137–141.

46. Багмет М. О. Євтушенко О. Н. Базові принципи діяльності територіальних інститутів управління в контексті Європейської хартії місцевого самоврядування / М. О. Багмет, О. Н. Євтушенко // Наукові праці : [науково-методичний журнал]. – 2007. – Т. 69. – Вип. 56. : Політичні науки. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили. – С. 56–60.

47. Андріяш В.І. Євтушенко О. Н. «Міське самоврядування в політичній системі суспільства» // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. - Київ; Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. П. Могили, 2007. - Вип. 11. - 328с. (- С. 148-157)

48. Євтушенко О. Н. Земське самоврядування в Україні в другій половині ХІХ ст.: політико-правовий досвід» / О. Н. Євтушенко // Наукові праці : [науково-методичний журнал]. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – Т. 79. – Вип. 66. – Серія «Політичні науки». – С. 101–105.

49. Євтушенко О. Н. Міське самоврядування: Науково-методичні рекомендації до семінарських занять для слухачів Інституту державного управління зі спеціальностей „Адміністративний менеджмент”, „Економіка”, Правове забезпечення” і „Світова та європейська інтеграція” . Миколаїв: Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. Вип.. 100. – 76 с.

50. Євтушенко О.Н. Селянська громада на Півдні України в другій половині ХІХ століття: теорія і практика управління [Текст] : монографія / О. Н. Євтушенко ; Миколаївський держ. гуманітарний ун-т ім. Петра Могили комплексу "Києво-Могилянська академія". - Миколаїв : Видавництво МДГУ ім. Петра Могили, 2008. - 124 с.:

51. Євтушенко О. Н. Досвід реформування державної влади і місцевого самоврядування в українських землях (друга половина ХІХ століття). / О. Н. Євтушенко // ОРІДУ НАДУ Теоретичні та прикладні питання державотворення. Електронне наукове фахове видання. – 2008. – Вип. 3. Режим доступу : <http://www.nbu.gov.ua/e-journals/tppd/index.html>

52. Євтушенко О. Н. Демократизація державної влади і місцевого самоврядування на принципі субсидіарності: досвід Німеччини / О. Н. Євтушенко //

Наукові праці : [науково-методичний журнал]. – Миколаїв : Вид-во МДГУ ім. Петра Могили, 2008. – Т. 93, Вип. 80. Політичні науки. – С.76–81.

53. Євтушенко О. Н. Теорія громади в політичній концепції М. Драгоманова / О. Н. Євтушенко, Т. В. Лушагіна // Гілея (науковий вісник) : [збірник наукових праць]. – К., 2009. – Вип. 20. – С. 347–354.

54. Євтушенко О., Коваль Г. Взаємовідносини між державними адміністраціями та органами місцевого самоврядування // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – К., 2009. - Вип. 15. С.342-347.

55. Євтушенко О. Н. Принцип поділу влади та його вплив на формування демократичної моделі державної влади: зарубіжний досвід і Україна / О. Н. Євтушенко // Наукові праці : [науково-методичний журнал]. – Т. 110. – Вип. 97. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – Серія «Політологія». – С. 89–94.

56. Євтушенко О. Н. Особливості радянської територіальної моделі організації місцевої влади в Україні / О. Н. Євтушенко // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – Київ, Миколаїв : Вид-во «Український центр політичного менеджменту», 2009. – Вип. 16. – С. 220–226.

57. Місцеве самоврядування в Україні: Хрестоматія/ Укладачі В.М. Ємельянов, О.Н. Євтушенко, Г.В. Коваль, С.П. Тимофєєв. – Миколаїв: Видавництво ЧДУ ім. Петра могили, 2009. – Т. 1. – 220 с.

58. Місцеве самоврядування в Україні: Хрестоматія/ Укладачі В.М. Ємельянов, О.Н. Євтушенко, Г.В. Коваль, С.П. Тимофєєв. – Миколаїв: Видавництво ЧДУ ім. Петра могили, 2009. – Т. 2. – 220 с.

59. Методичні матеріали для керівників та учасників органів самоорганізації населення міста Миколаєва. Автори-укладачі: Ємельянов В.М., Євтушенко О.Н., Іванов М.С. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2009. – 52 с.

60. Євтушенко О. Н. Державна влада і місцеве самоврядування в Україні в період становлення української державності / О. Н. Євтушенко // Наукові праці : [науково-методичний журнал]. – Т.125. – Вип. 112. Державне управління. Політологія. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2009. – С. 42-47. (152 с.)

61. Євтушенко О.Н. Громада в українській політичній думці ХІХ – перший половини ХХ ст./ Навчальний посібник. / О.Н. Євтушенко, М.С.Іванов, Т.В. Лушагіна. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2009. – 156 с.

62. Євтушенко О. Н. Принципи взаємовідносин державної влади і місцевого самоврядування в контексті Європейської хартії місцевого самоврядування / О. Н. Євтушенко // Сучасна українська політика. Політики і політологи про неї. – Київ; Миколаїв. Вид-во ЧДУ ім. П. Могили. 2010. – Вип. 19. – С. 131-141. (160 с.)

63. Євтушенко О.Н. Громада в українській політичній думці ХІХ - першої половини ХХ ст. [Текст] : навч. посіб. / О. Н. Євтушенко, М. С. Іванов, Т. В. Лушагіна ; Чорномор. держ. ун-т ім. Петра Могили, Ін-т держ. упр., Каф. держ. служби. - Миколаїв : вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2010. – 154 с.

64. Євтушенко О.Н. Теоретичні основи державного управління: навчальний посібник // О.Н. Євтушенко, В.М.Ємельянов, В.Г. Коваль, С.П. Тимофєєв, В.С. Фуртатов. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2010. – 260 с.

65. Євтушенко О. Н. Місцеве самоврядування у поглядах Л. Штейна / О. Н. Євтушенко, І. В. Моспаненко // Наукові праці : [науково-методичний журнал]. – Т. 131. – Вип. 118. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2010. – Серія «Політологія». – С. 50–53.

66. Євтушенко О. Н. Державна влада і місцеве самоврядування в Україні: можливі моделі взаємовідносин / О. Н. Євтушенко // Наукові праці : Науково-методичний журнал. – Вип. 137. – Т.149. Політологія. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2010. – С. 83-87.
67. Євтушенко О. Н. Державна влада і місцеве самоврядування в політичній системі суспільства : [монографія] / Олександр Никифорович Євтушенко. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2010. – 516 с.
68. Євтушенко О. Н. Головні напрямки реформування державної влади і місцевого самоврядування у вітчизняній системі публічної влади / О. Н. Євтушенко// Наукові праці: Науково-методичний журнал. – Вип. 145. – Т. 157.. Державне управління. – Миколаїв : Вид-во ЧДУ ім. Петра Могили, 2011. – С. 20-25.
69. Євтушенко О. Н. Громадянське суспільство та інститути публічної влади в політичній системі України / О. Н. Євтушенко // Наукові праці : Науково-методичний журнал. – Вип. 143. – Т.155. Політологія. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2011. – С.56-61.
70. Євтушенко О. Н. Радянська модель організації місцевої влади в Україні / О. Н. Євтушенко// Наукові праці: науково-методичний журнал. Державне управління. – Миколаїв: Вид-во ЧДУ ім. П. Могили, 2011. – Вип. 147. – Т.159. – С. 37-42.
71. Етичний кодекс посадової особи місцевого самоврядування: методи, технології стандартів вироблення та впровадження: матер. проекту „Впровадження стандартів місцевого врядування у Дніпропетровській обл.” (верес. 2007 р. – березень 2008 р.) / за ред. С. М. Серьогіна, Т. С. Барашкової. – Дніпропетровськ: ДРІДУ НАДУ, 2008. – 78 с.
72. Калашников В. Правові та організаційні засади місцевого самоврядування у ФРН / В. Калашников // Актуальні проблеми державного управління. – 2008. – Вип. 2. – С. 240 – 247.
73. Лазор О. Д. Публічна самоврядна влада у містах України та Франції: організаційно-правові аспекти: монографія / О. Д. Лазор, М. Коваль; Львів. регіон. ін-т держ. упр-ня, Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Чернівці: Технодрук, 2008. – 90 с.
74. Манелюк О. Європейська модель місцевого самоврядування: теорія та практика / О. Манелюк // Аспекти самоврядування. – 2006. – № 4. – С. 19.
75. Мірошник О. Інститут місцевого самоврядування у Швеції / О. Мірошник // Національна безпека і оборона. – 2009. – № 1. – С. 37 – 39.
76. Местное самоуправление в Украине: проблемы и перспективы: монография / В. Н. Бесчастный, Ю. В. Делия, В. А. Устименко и др.; под ред В. Н. Бесчастного; Донец. юрид. ин-т, Луган. гос. ун-т внутр. дел им. Э. А. Дидоренко. – Донецк: ДЮИ ЛДУВС, 2008. – 285 с.
77. Плющ Р. М. Формування структури місцевого самоврядування: організаційно-управлінський аспект: монографія / Р. М. Плющ; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України. – Херсон: ХМД, 2006. – 388 с.
78. Ребкало В.А. Культура державного управління: організаційний аспект: Монографія. – К.: Вид-во УАДУ, 1998. – 144 с.
79. Реформування місцевого самоврядування в Україні: механізми забезпечення: монографія / І. В. Козюра, Ю. В. Буцько, Л. І. Загайнова та ін.; Нац. акад. держ. упр. при Президентові України, Ін-т пробл. держ. упр. та місц. самоврядування. – Полтава: АСМІ, 2009. – 71 с.

80. Чапала Г. В. Місцеве самоврядування в системі публічної влади: теоретико-правовий аналіз: монографія / Г. В. Чапала; Акад. прав. наук України, НДІ держ. буд.-ва та місц. самоврядування. – Х.: Право, 2006. – 219 с.

Інформаційні ресурси

<http://www.president.gov.ua/ru/>-офіційний сайт Президента України
<http://www.academy.gov.ua/>-офіційний сайт НАДУ
<http://portal.rada.gov.ua/rada/control/uk/index>-офіційний сайт ВРУ
<http://www.kmu.gov.ua/control/>-офіційний сайт КМУ
<http://nads.gov.ua/control/uk/index>-офіційний сайт НАДС України
<http://www.mon.gov.ua/index.php/ua/>-офіційний сайт МОНмольдспорту
<http://www.center.gov.ua/>–Сайт Центру адаптації держ. служби до стандартів Євросоюзу
<http://kds.org.ua/>– сайт Спільноти кращих державних службовців

10. СЛОВНИК ТЕРМІНІВ ТА ПОНЯТЬ

Автономія – самоврядування певної частини території держави, тобто її право самостійно вирішувати окремі питання організації та здійснення влади в межах повноважень, встановлених конституцією держави. Розрізняють державну (політичну або законодавчу) та адміністративну (місцеву) автономії.

Агітація – одна зі стадій передвиборчого процесу в рамках якої поширюється інформація з метою спонукати виборців до участі у голосуванні “за” чи “проти” тих чи інших кандидатів.

Адміністративний контроль – нагляд місцевих державних адміністрацій та відповідних органів виконавчої влади за законністю діяльності органів місцевого самоврядування, який здійснюється в межах визначених законом.

Адміністративно-територіальна одиниця – структурний елемент системи адміністративно-територіального устрою держави. Конституція України до системи адміністративно-територіального устрою України відносить Автономну Республіку Крим, області, райони, міста, райони у місті, селища, села.

Бюджет місцевий – поряд з бюджетами місцевого самоврядування становлять бюджети Автономної Республіки Крим, обласні, районні бюджети, бюджети районів у містах.

Бюджет місцевого самоврядування (місцевий бюджет) – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення функцій та повноважень місцевого самоврядування.

Бюджет розвитку – доходи і видатки місцевого бюджету, які утворюють і використовуються для реалізації програм соціально-економічного розвитку, зміцнення матеріально-фінансової бази.

Бюджет районний – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад сіл, селищ, міст районного значення, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного фінансування.

Бюджет обласний – план утворення і використання фінансових ресурсів, необхідних для забезпечення спільних інтересів територіальних громад, виконання місцевих програм, здійснення бюджетного вирівнювання.

Вибори – спосіб формування органу державної влади, органи місцевого самоврядування або наділення повноваженнями їх посадової особи шляхом голосування уповноважених на те осіб і визначення результатів такого голосування встановленою більшістю голосів цих осіб за умови, коли на здобуття кожного мандата мають право балотуватись два і більше кандидати.

Виборча дільниця – частина території виборчого округу, утворена для підготовки і проведення голосування та підрахунку голосів виборців. Утворюється за винятком окремих випадків, окружними виборчими комісіями.

Виборчий округ – територіальна або інша виборча одиниця в межах якої об'єднуються виборці для обрання депутатів.

Виборчі комісії - спеціальні колегіальні виборчі органи, що утворюються у порядку, визначеному законом, доля підготовки і проведення виборів до органів публічної влади.

Відповідальність у муніципальному праві – відповідальність суб'єктів муніципального права (в першу чергу органів та посадових осіб місцевого самоврядування) за порушення муніципально-правових норм.

Виконавчі органи ради – органи, які відповідно до Конституції України та Закону створюються сільськими, селищними, міськими, районними в містах (у разі їх створення) радами для здійснення виконавчих функцій і повноважень місцевого самоврядування у межах, визначених цим та іншими законами.

Голосування – демократична процедура прийняття колективних рішень.

Громадська організація – об'єднання громадян для задоволення та захисту своїх законних соціальних, економічних, творчих вікових, культурних та інших спільних інтересів.

Громадські послуги – послуги (муніципальні), що надаються територіальній громаді, громадянам з метою задоволення їх потреб органами місцевого самоврядування.

Делеговані повноваження – окремі повноваження віднесені до компетенції органу виконавчої влади або органі місцевого самоврядування, якими згідно з законом або договором наділяється інший орган виконавчої влади або місцевого самоврядування.

Делеговані повноваження органу самоорганізації населення – повноваження сільської, селищної, міської, районної у місті ради, якими вона додатково наділяє орган самоорганізації населення.

Депутатська фракція – добровільне об'єднання депутатів місцевої ради на основі єдності поглядів або партійного членства.

Деконцентрація – процес передачі частини функцій та повноважень центральних органів виконавчої влади регіональними та місцевими органами державної влади.

Децентралізація – процес передачі частини функцій та повноважень центральних органів виконавчої влади органам регіонального та місцевого самоврядування.

Делеговані повноваження – повноваження органів виконавчої влади, надані органам місцевого самоврядування, які передають відповідним місцевим державним адміністраціям за рішенням районних, обласних рад.

Загальні збори – зібрання всіх чи частини жителів села (сіл), селища, міста для вирішення питань місцевого значення.

Загальний склад ради – кількісний склад депутатів ради, визначений радою відповідно до закону.

Загальне виборче право – конституційний принцип виборчого права України зміст якого полягає в тому, що право голосу на виборах та референдумах мають лише громадяни України. Забороняються будь-які привілеї або обмеження виборчих прав окремих груп громадян.

Каденція – проміжок часу, протягом якого виборна особа здійснює свої повноваження.

Кворум – кількість членів колегіального органу, присутність яких на його засіданнях необхідна для обговорення та прийняття рішень.

Компетенція місцевого самоврядування – встановлена нормами Конституції та законів України сукупність прав, обов'язків та предметів відання територіальної громади, органів та посадових осіб місцевого самоврядування, які забезпечують здійснення функцій і завдань місцевого самоврядування.

Комунальна власність – рухоме і нерухоме майно, доходи місцевих бюджетів. Інші кошти, земля, природні ресурси, підприємства, установи та організації, в тому числі банки, страхові товариства, а також пенсійні фонди, частка майна підприємств, житловий фонд, не житлові приміщення, заклади культури, освіти, спорту, охорони

здоров'я, науки, соціального обслуговування та інше майно і майнові права, рухомі та нерухомі об'єкти, визначені відповідно до закону як об'єкти права комунальної власності територіальної громади, а також кошти отримані від їх відчуження.

Мінімальний бюджет місцевого самоврядування – розрахунковий обсяг місцевого бюджету, необхідний для здійснення повноважень місцевого самоврядування на рівні мінімальних соціальних потреб, який гарантується державою.

Мінімальний рівень соціальних потреб – гарантований державою мінімальний рівень соціальних послуг на душу населення в межах усієї території України.

Місцевий референдум – форми прийняття територіальною громадою рішень з питань, що належать до відання місцевого самоврядування шляхом прямого голосування.

Місцеві податки та збори – це обов'язкові платежі, як, згідно з законодавством впроваджують органи місцевого самоврядування на підпорядкованій їм території і зараховують до відповідних місцевих бюджетів.

Місцеве самоврядування – гарантоване державою право та реальна здатність територіальної громади - жителів села чи добровільного об'єднання в сільську громаду жителів кількох сіл, селища, міста – самостійно або під відповідальність органів та посадових осіб місцевого самоврядування вирішувати питання місцевого значення в межах Конституції і законів України.

Муніципальний менеджмент – управлінська діяльність, що базується на новітніх управлінських технологіях, характерних для умов ринкової економіки і застосовується органами муніципального управління та іншими елементами системи місцевого самоврядування з метою забезпечення поліпшення якості громадських послуг, що надаються в системі місцевого самоврядування, на основі ефективного використання ресурсного потенціалу територіальної громади.

Органи самоорганізації населення - представницькі органи, що створюються частиною жителів, які тимчасово або постійно проживають на відповідній території в межах села, селища, міста.

Посадова особа місцевого самоврядування – яка працює в органах місцевого самоврядування, має відповідні посадові повноваження у здійсненні організаційно-розпорядчих та консультативно-дорадчих функцій і отримує заробітну плату за рахунок місцевого бюджету.

Поточний бюджет місцевого самоврядування – розрахунковий обсяг місцевого бюджету, необхідний для здійснення повноважень місцевого самоврядування на рівні мінімальних соціальних потреб, який гарантується державою.

Право комунальної власності – право територіальної громади володіти, доцільно, економічно, ефективно користуватись і розпоряджатись на свій розсуд і в свої інтересах майном, що належить їй як безпосередньо, так і через органи місцевого самоврядування.

Правомочний склад ради – кількість депутатів, обраних до відповідної ради, повноваження яких визнано і не припинено в установленому законом порядку, яка становить не менш як дві третини від загального складу ради.

Представницький орган місцевого самоврядування – виборний орган (рада), який складається з депутатів і відповідно до закону наділяється правом представляти інтереси територіальної громади і приймати від її імені рішення.

Районні та обласні ради – органи місцевого самоврядування, що представляють спільні інтереси територіальних громад сіл.

Самооподаткування - форма залучення на добровільній основі за рішенням зборів громадян за місцем проживання коштів населення відповідної території для фінансування разових цільових заходів соціально-побутового характеру.

Система місцевого самоврядування – це сукупність різних організаційних форм та інститутів місцевої демократії, через які територіальна громада здійснює місцеве самоврядування.

Склад ради – кількість депутатів, обраних до відповідної ради, повноваження яких визнано і не припинено в установленому законом порядку.

Субсидіарність – принцип, згідно з якими розподіл повноважень між різними територіальними рівнями влади здійснюється таким чином, коли найнижчий рівень влади отримує такі повноваження, які наступний за ним територіальний рівень влади не може здійснити більш ефективно. Реалізація цього принципу дозволяє, з одного боку максимально наблизити процес прийняття рішення до громадянина, з другого – цей рівень має володіти організаційними, матеріальними та фінансовими ресурсами, що забезпечують обсяг та якість соціальних послуг, що надаються населенню відповідно до загальнодержавних стандартів.

Територіальна громада – жителі, об'єднані постійним проживанням у межах села, селища, міста, що є самостійними адміністративно-територіальними одиницями або добровільне об'єднання жителів кількох сіл, що мають єдиний адміністративний центр.

Унітарна держава – держава, всі або переважна більшість вищих територіальних одиниць якої не мають державоподібного статусу. Територія У.д. складається з адміністративно-територіальних або політико-територіальних одиниць, які, за окремим винятком, не наділяються власним правовим статусом, а статус органів державної влади та органів місцевого самоврядування, які здійснюють управління в межах цих одиниць, визначається актами чинного законодавства центральної влади.

Уряд – вищий колегіальний орган загальної компетенції в системі органів виконавчої влади, який здійснює керівництво виконавчою і розпорядчою діяльністю в державі.

Федерація – держава, всі вищі територіальні одиниці якої мають державоподібний статус. Ф. – союзна держава, складне об'єднання кількох державоподібних політико-територіальних утворень.

Форма правління – певний спосіб організації верховної влади в державі, який характеризується структурою, порядком формування, компетенцією вищих органів державної влади, встановленим порядком взаємовідносин між ними, ступенем участі населення у їх формуванні. Основними Ф.п. є республіка та монархія.